

BELGISCHE MEDEDINGINGSAUTORITEIT

RICHTSNOEREN VOOR DUURZAAMHEIDSOVEREENKOMSTEN

1. Het mededingingsrecht heeft tot doel de daadwerkelijke mededinging in stand te houden en bedrijven de nodige prikkels te geven om hun klanten en uiteindelijk de consumenten een keuze te bieden uit hoogwaardige en innovatieve producten en diensten tegen een eerlijke prijs. Op deze manier draagt concurrentie bij aan de welvaart en het sociaal welzijn. Om aan de vraag van hun klanten te voldoen of omwille van hun eigen redenen, moeten bedrijven een leidende rol spelen in het bijdragen aan de verwezenlijking van duurzaamheids- en beschermingsdoelstellingen. Daarom moet worden nagegaan hoe het mededingingsrecht ondernemingen de nodige stimulansen kan geven om duurzaamheidsinitiatieven te ontplooiën en tegelijkertijd de voordelen van daadwerkelijke mededinging te behouden.
2. De toepassing van het mededingingsrecht op overeenkomsten tussen ondernemingen die gericht zijn op het bereiken van duurzaamheidsdoelstellingen maakt duidelijk dat er een spanning bestaat tussen de noodzaak om dit type van samenwerkingen toe te staan en tegelijkertijd mogelijke mededingingsversturende effecten ervan te vermijden. De Belgische Mededingingsautoriteit (hierna “BMA”) erkent dat het rechtskader voor duurzaamheidsovereenkomsten moet worden verduidelijkt, met name om bedrijven gerust te stellen dat veel duurzaamheidsovereenkomsten vanuit mededingingsrechtelijk oogpunt geen probleem vormen en dus, om deze initiatieven te stimuleren. Daartoe heeft de BMA, net als andere nationale mededingingsautoriteiten,¹ deze richtsnoeren ontwikkeld om te verduidelijken hoe ondernemingen kunnen samenwerken op het gebied van duurzaamheid in het algemeen, en in de landbouwsector in het bijzonder, zonder inbreuk te maken op de mededingingsregels. De toepassing van andere bepalingen van het mededingingsrecht, met name het verbod op misbruik van een machtspositie of de controle op concentraties, valt niet onder deze richtsnoeren.
3. Het **eerste deel** van deze richtsnoeren bevat de algemene beginselen voor de beoordeling van duurzaamheidsovereenkomsten tussen ondernemingen met als doel de zelfbeoordeling van dergelijke initiatieven in het kader van het mededingingsrecht te vergemakkelijken.
4. Het **tweede deel** bevat de specifieke regels die van toepassing zijn op in de landbouwsector gesloten duurzaamheidsovereenkomsten. De bedoeling is om landbouwers, beroepsorganisaties en andere belanghebbenden in de sector te helpen bij het beoordelen van de verenigbaarheid van hun duurzaamheidsinitiatieven met het mededingingsrecht.

¹ Onder meer de *Autoriteit Consument & Markt* (“ACM”), algemene beleidsnota, ACM’s Monitoring of Sustainability Agreements, 4 oktober 2023, beschikbaar op: <https://www.acm.nl/system/files/documents/Beleidsregel%20Toezicht%20ACM%20op%20duurzaamheidsafspraken%20ENG.pdf>; Autorité de la concurrence française (“AdLC”), Communiqué on the Autorités’ informal guidelines on sustainable development, 27 mei 2024, beschikbaar op: <https://www.autoritedelaconurrence.fr/sites/default/files/2024-05/20240527-communique-orientations-informelles-fr.pdf>.

5. In het **derde deel** worden de mogelijkheden uiteengezet om informele adviezen van de BMA te krijgen met het oog op meer rechtszekerheid bij de ontwikkeling van duurzaamheidsinitiatieven.

6. Tot slot bevatten deze richtsnoeren in **de bijlagen** schema's die de toepasselijke regels samenvatten.

7. Overeenkomstig artikel IV.25, lid 2 van het Wetboek van economisch recht ("**WER**") heeft het directiecomité van de BMA deze richtsnoeren op 2 april 2026 aangenomen. Zij zijn gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad en op de website van de BMA.² Deze richtsnoeren zijn met name gebaseerd op de richtsnoeren van de Europese Commissie (hierna "**de Commissie**") inzake: i) horizontale samenwerkingsovereenkomsten (hierna "**horizontale richtsnoeren**")³ en ii) uitsluiting van de toepassing van artikel 101 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna "**VWEU**") op duurzaamheidsovereenkomsten voor producenten van landbouwproducten (hierna "**richtsnoeren 210 bis**").⁴

8. Deze richtsnoeren zijn alleen van toepassing op overeenkomsten die daadwerkelijk een duurzame ontwikkelingsdoelstelling nastreven. De BMA zal er bijzonder op toezien dat duurzaamheidsdoelstellingen niet worden geïnstrumentaliseerd om praktijken te verhullen die in de eerste plaats gericht zijn op het beperken van de mededinging.⁵ De BMA behoudt zich het recht voor deze instrumentalisering in aanmerking te nemen bij de beoordeling van de ernst van de vastgestelde inbreuken.

I. Algemene beginselen voor duurzaamheidsovereenkomsten

9. Duurzaamheidsovereenkomsten zijn overeenkomsten die een of meer duurzame ontwikkelingsdoelstellingen nastreven.⁶ Duurzame ontwikkeling wordt gedefinieerd als een ontwikkelingswijze die op billijke wijze tegemoetkomt aan de behoeften van de huidige generaties zonder afbreuk te doen aan de bevrediging van de behoeften van toekomstige generaties.⁷ Dit concept werd op internationaal niveau met name verduidelijkt door de vaststelling van de 17

² De BMA zal deze richtsnoeren regelmatig opnieuw beoordelen.

³ Mededeling van de Commissie, Richtsnoeren inzake de toepasselijkheid van artikel 101 VWEU op horizontale samenwerkingsovereenkomsten (2023/C 259/01), 21 juli 2023, beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2023:259:FULL>.

⁴ Mededeling van de Commissie, Richtsnoeren inzake de uitsluiting van artikel 101 VWEU voor duurzaamheidsovereenkomsten voor landbouwproducenten op grond van artikel 210 bis van Verordening (EU) nr. 1308/2013 (C/2023/1446), 8 december 2023, beschikbaar op: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=OJ%3AC_202301446. Deze richtsnoeren vormen een aanvulling op de richtsnoeren van de Commissie en geven nadere toelichting op de benadering en praktijk van de BMA bij de toepassing van de relevante regels van het mededingingsrecht op duurzaamheidsovereenkomsten.

⁵ Zie bijvoorbeeld Commissie, besluit van 13 april 2011, zaak AT.39579, Waspoeder, beschikbaar op: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases1/202330/AT_39579_1891621_2633_7.pdf. In deze zaak hadden verschillende producenten, onder het mom van een initiatief van de beroepsvereniging ter verbetering van de milieuprestaties van detergents, in feite een overeenkomst gesloten om hun respectieve marktposities te stabiliseren en prijzen te coördineren.

⁶ Commissie, horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 515.

⁷ VN-Commissie voor Milieu en Ontwikkeling, Brundtland Report, 20 maart 1987. Zie ook de wet van 5 maart 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling, M.B., 18 juni 1997, blz. 16270.

doelstellingen van duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties.⁸ Op nationaal niveau worden in het koninklijk besluit van 18 juli 2013 tot vaststelling van de federale strategie voor duurzame ontwikkeling (B.M., 8 oktober 2013) vier uitdagingen op lange termijn onderscheiden, onderverdeeld in 15 thema's en 55 doelstellingen, gericht op de totstandbrenging van een samenleving die i) inclusief en ondersteunend is; ii) veerkrachtig is en zijn economie aanpast aan de economische, sociale en ecologische uitdagingen; iii) zijn milieu in stand houdt; en iv) wordt ondersteund door overheidsinstanties die hun sociale verantwoordelijkheid op zich nemen.⁹

10. De Commissie stelt in de horizontale richtsnoeren dat de term duurzaamheidsdoelstelling onder meer *“het tegengaan van klimaatverandering (bv. door het reduceren van broeikasgasemissies), het beëindigen van verontreiniging, het beperken van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het eerbiedigen van mensenrechten, het garanderen van bestaansinkomen, het bevorderen van veerkrachtige infrastructuur en innovatie, het reduceren van voedselverspilling, het vergemakkelijken van een omschakeling naar gezond en voedzaam voedsel, het waarborgen van dierenwelzijn.”* omvat.¹⁰

11. Met uitzondering van overeenkomsten die specifiek betrekking hebben op de landbouwsector en die in deel II van deze richtsnoeren worden beschreven, zijn duurzaamheidsovereenkomsten onderworpen aan de gewone mededingingsregels. Artikel 101 VWEU en artikel IV.1 WER verbieden onder meer overeenkomsten tussen ondernemingen die de mededinging op de EU- of de Belgische markt of een substantieel deel ervan merkbaar verhinderen, beperken of vervalsen.¹¹ Het gaat in de eerste plaats om overeenkomsten tussen directe concurrenten, zoals prijsafspraken, beperkingen op productie- of verkoopvolumes, of de toewijzing van markten en/of afnemers. Overeenkomsten tussen niet-concurrenten, zoals verticale overeenkomsten tussen afnemers en leveranciers, kunnen echter ook bepalingen bevatten die de mededinging beperken.

12. Volgens het gemeen recht zijn duurzaamheidsovereenkomsten daarom niet als zodanig verboden op grond van artikel 101 VWEU / IV.1 WER. Alleen overeenkomsten die ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging wordt beperkt, vallen onder dit verbod. In dit verband is de BMA, net als de aanpak van de Commissie in de horizontale richtsnoeren, van mening dat drie categorieën duurzaamheidsovereenkomsten kunnen worden onderscheiden: overeenkomsten die de mededinging waarschijnlijk niet beperken (I.1), normalisatieovereenkomsten (I.2) en overeenkomsten die de mededinging waarschijnlijk wel beperken (I.3).

⁸ Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, resolutie aangenomen door de Algemene Vergadering op 25 september 2015, Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling, beschikbaar op: <https://docs.un.org/en/A/RES/70/1>.

⁹ Zie met name de brochure van het Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling: In 2050, Een federale strategische langetermijnvisie voor duurzame ontwikkeling, hier beschikbaar: https://duurzameontwikkeling.be/sites/default/files/2025-07/2017_10_LTV_2050_nl.pdf.

¹⁰ Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 517.

¹¹ Met het oog op coherentie en rechtszekerheid zal de BMA overeenkomsten die onder het EU-mededingingsrecht vallen, en overeenkomsten die wegens hun zuiver lokale of nationale gevolgen uitsluitend onder het WER vallen, op dezelfde manier beoordelen.

I.1 Duurzaamheidsovereenkomsten die de mededinging waarschijnlijk niet beperken

13. Alleen overeenkomsten die ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging wordt beperkt, zijn verboden.¹² De eerste stap van de analyse bestaat er dus in te beoordelen of de betrokken overeenkomst de mededingingsparameters aanzienlijk beïnvloedt en daardoor de marktvoorwaarden kan verstoren.¹³ Als dit het geval is, moet de overeenkomst worden geanalyseerd aan de hand van de regels die in de volgende punten worden toegelicht. Omgekeerd, als de overeenkomst niet in staat is de marktvoorwaarden te verstoren door middel van een gevoelige beperking van de mededinging, valt zij buiten het toepassingsgebied van het mededingingsrecht.

14. Deze analyse moet worden verricht op basis van de specifieke kenmerken van de betrokken overeenkomst, waarbij met name rekening moet worden gehouden met de inhoud, de deelnemers en de marktcontext waarin deze wordt uitgevoerd.

15. Om het ondernemingen gemakkelijker te maken om hun duurzaamheidsovereenkomsten zelf te beoordelen, is de BMA het met de Commissie eens dat de volgende soorten overeenkomsten de mededinging waarschijnlijk niet zullen beperken.¹⁴

- a) overeenkomsten die **uitsluitend tot doel hebben te zorgen voor de naleving van voldoende nauwkeurige en specifieke vereisten of verboden die zijn opgenomen in juridisch bindende internationale wetgeving, verdragen, conventies of overeenkomsten**, ongeacht of ze al dan niet in nationale wetgeving zijn omgezet, en die niet volledig door de betrokken staat worden uitgevoerd of gehandhaafd. De BMA is ook van mening dat deze analyse in beginsel kan worden uitgebreid naar overeenkomsten die uitsluitend gericht zijn op het waarborgen van de naleving van vereisten of verboden die zijn vervat in juridisch bindende Europese of nationale wetgeving, verdragen of overeenkomsten, die niet volledig worden uitgevoerd of gehandhaafd in de EU of in België. Zij zal normaliter niet optreden tegen dergelijke overeenkomsten.¹⁵
- b) overeenkomsten die geen betrekking hebben op het marktgedrag van ondernemingen, maar op hun **zuiver interne gedrag**.¹⁶ De BMA merkt op dat overeenkomsten die betrekking hebben

¹² Zie para. 11 hierboven.

¹³ Zie punt 1.3 hieronder voor meer informatie over dit onderwerp.

¹⁴ Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punten 528-531.

¹⁵ Zie bv. ACM, Informeel advies over een initiatief in de tuinbouwsector, 2 september 2022, beschikbaar op: <https://www.acm.nl/nl/publicaties/brief-duurzaamheidsafpraak-vermindering-illegale-bestrijdingsmiddelen-tuinbranche>, waarin de ACM oordeelde dat een overeenkomst tussen detailhandelaren die onder meer voorziet in een tijdelijke collectieve weigering om leveringen te verkrijgen van producenten die illegale pesticiden gebruiken naar Nederlands recht, de mededinging waarschijnlijk niet zou beperken. Zie ook ACM, 4 oktober 2023, ACM/UIT/605715, recycling van industrieel afval, <https://www.acm.nl/system/files/documents/Letter%20Informal%20assessment%20of%20sustainability%20initiative%20regarding%20the%20recycling%20of%20commercial%20waste.pdf>. Zie ook AdIC, Besluit 23-D-15 van 29 december 2023 inzake praktijken bij de vervaardiging en verkoop van levensmiddelen die in contact komen met materialen die bisfenol A kunnen of kunnen bevatten, hier beschikbaar: https://www.autoritedelacompetition.fr/sites/default/files/integral_texts/2024-01/23d15.pdf, waarin de onderzoeksdiensten de rechtmatigheid van de O&O-werkzaamheden die zijn verricht om betrouwbare vervangers voor BPA te vinden, niet in twijfel hebben getrokken (punt 1118), maar wel sancties hebben opgelegd aan ondernemingen voor de bredere coördinatie van hun acties in het kader van deze wetgevingstransitie.

¹⁶ Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 529.

op inputs die essentieel zijn voor het marktgedrag van de onderneming,¹⁷ of op personeelszaken, niet onder zuiver interne gedrag vallen.

Voorbeelden – De onderstaande situaties illustreren wat doorgaans onder categorie b) valt (zie symbool). Degenen die niet in deze categorie lijken te passen (zie symbool) zijn niet per definitie in strijd met het mededingingsrecht, maar moeten wel nader worden onderzocht volgens de regels uiteengezet in sectie I.3 hieronder

- De verzekeringsmaatschappijen die actief zijn op de Belgische markt besluiten om de hoeveelheid gedrukte documenten met 50% te verminderen.
- De belangrijkste professionele accountantskantoren in België lanceren een campagne om wegwerpartikelen van plastic uit hun kantoren te bannen.
- De beroepsvereniging van Belgische drukkers sluit een convenant dat het gebruik van gerecycleerd papier voor alle drukwerk voor haar leden verplicht maakt.
- IT-dienstverleners die samen ongeveer 45% van de markt vertegenwoordigen, besluiten gezamenlijk om werknemers geen bedrijfsauto's meer te verstrekken teneinde het gebruik van minder vervuilende vervoersopties te stimuleren.

- c) overeenkomsten om **informatie te delen over de duurzaamheid van de praktijken van leveranciers of distributeurs**, voor zover deze geen verplichting, beperking of verbod van handelsbetrekkingen met die leveranciers of distributeurs bevatten.¹⁸ De BMA is van mening dat overeenkomsten die tot doel hebben leveranciers of distributeurs te beoordelen op basis van duurzaamheidscriteria die op een open, transparante en niet-discriminerende wijze zijn vastgesteld, ook onder deze categorie kunnen vallen.

Voorbeelden - De onderstaande situaties illustreren wat doorgaans onder categorie c) valt (zie symbool). Degenen die niet in deze categorie lijken te passen (zie symbool) zijn niet per definitie in strijd met het mededingingsrecht, maar moeten wel nader worden onderzocht volgens de regels uiteengezet in sectie I.3 hieronder.

- Een beroepsvereniging van Belgische frituren ontwikkelt een platform waarop hun leveranciers op een geharmoniseerde manier informatie kunnen verstrekken over de milieuprestaties van hun producten. Het platform wordt beheerd door een onafhankelijke derde partij en de frituren hebben alleen toegang tot de gegevens van hun eigen leveranciers.
- De belangrijkste Belgische supermarkten publiceren een gezamenlijke code voor goede milieupraktijken voor hun gemeenschappelijke leveranciers. De code is niet verplicht en voorziet geen sancties voor de leveranciers die zich niet aan de code houden.

¹⁷ Een overeenkomst tussen concurrenten met betrekking tot de grondstoffen die moeten worden gebruikt voor de vervaardiging van de producten waarvoor zij concurreren, zal dus moeten worden geanalyseerd overeenkomstig de in de punten II.2 en II.3 hieronder uiteengezette beginselen. De essentiële aard van een input zal per geval worden beoordeeld, met name in het licht van het belang van de kosten van deze input voor de productie van de producten of diensten van de betrokken ondernemingen. In de meeste gevallen zal een algemene beoordeling volstaan om te concluderen dat een input essentieel is, zonder dat een nauwkeurige kwantificering nodig is.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld AdLC, Informele richtlijnen nr. 25-DD-02 van 23 oktober 2025 over de oprichting van een platform voor het verzamelen en delen van gegevens over de koolstofvoetafdruk van leveranciers in de grootwarenhuizen, beschikbaar op: <https://www.autoritedelaconcurrence.fr/sites/default/files/2025-10/25-DD-02.pdf>.

- Een grote Belgische fastfoodrestaurantketen die 20 % van de markt dekt, ontwikkelt zelfstandig een code voor goed milieugedrag voor haar leveranciers en legt naleving ervan op voor de voortzetting van leveringscontracten.
- De belangrijkste distributeurs van elektronische apparatuur in België ontwikkelen een gedragscode voor leveranciers, in samenwerking met twee leveranciers die 40 % van hun aankopen vertegenwoordigen. De code is verplicht en de distributeurs zullen niet langer aankopen doen bij leveranciers die zich niet aan de code houden.

- d) overeenkomsten om **consumenten bewust te maken** van de gevolgen van hun consumptiegewoonten. Dergelijke overeenkomsten kunnen echter de mededinging beperken indien zij de copromotie van specifieke producten van een of meer ondernemingen omvatten, misleidende communicatie omtrent concurrerende producten bevatten¹⁹ of de individuele mogelijkheid beperken om met deelnemende ondernemingen te communiceren.²⁰

Voorbeelden – De onderstaande situaties illustreren wat doorgaans onder categorie d) valt (zie symbool). Degenen die niet in deze categorie lijken te passen (zie symbool) zijn niet per definitie in strijd met het mededingingsrecht, maar moeten wel nader worden onderzocht volgens de regels uiteengezet in sectie I.3 hieronder.

- De belangrijkste producenten van groenteconserven in België lanceren een gezamenlijke campagne om consumenten te informeren over de verschillen tussen conserven en plastic verpakkingen wat betreft milieu-impact.
- Een beroepsorganisatie die alle producenten van bewerkte levensmiddelen in België vertegenwoordigt, lanceert een communicatiecampagne over de CO2-impact van producten op basis van een door een overheidsinstantie ontwikkelde “koolstofscore”. De leden blijven vrij om zelfstandig te communiceren indien zij dat wensen.
- De belangrijkste merken van dameskleding in België ontwikkelen een gezamenlijke campagne waarin de mate van recycleerbaarheid van de verschillende materialen die bij de vervaardiging van kleding worden gebruikt, wordt aangegeven op basis van wetenschappelijke en objectieve indicatoren.
- Een onderneming actief in de sector van niet-alcoholische dranken lanceert op de Belgische markt een nieuw alcoholvrij moutdrankje dat wordt verkocht in plastic flessen. Vlak na de lancering van het product starten de producenten van moutdranken die in glazen flessen en blikjes worden verkocht, een gezamenlijke nationale campagne waarin zij de nadruk leggen op de milieu-impact van plastic flessen in vergelijking met glazen flessen.
- Twee bedrijven die bijna 60 % van de verkoop van blenders vertegenwoordigen, beslissen alleen blenders met een glazen kom te produceren. Ze besluiten een grootschalige gezamenlijke campagne te lanceren om de voordelen van glazen blenders voor het milieu en de gezondheid uit te leggen.

¹⁹ Misleidende communicatie kan ook een oneerlijke marktpraktijk vormen in strijd met de bepalingen van Boek VI van het WER wanneer de voorwaarden daarvoor vervuld zijn.

²⁰ AdIC, Besluit 17-D-20 van 18 oktober 2017 inzake praktijken in de sector veerkrachtige vloerbedekkingen, beschikbaar op: <https://www.autoritedelaconurrence.fr/sites/default/files/commitments//17d20.pdf>, waarin de AdIC ondernemingen bestrafte voor het opstellen van gemeenschappelijke informatiebladen over de milieuprestaties van hun product en het elkaar wederzijds verbieden om individuele waarden mee te delen (zie met name punten 436-440 van de beschikking).

Drie fabrikanten van houten speelgoed lanceren een campagne waarin zij uitleggen dat plastic speelgoed giftig en gevaarlijk is voor de ontwikkeling van kinderen.

16. Deze lijst is niet uitputtend en uitsluitend bedoeld als leidraad voor ondernemingen bij hun analyse. De lijst loopt niet vooruit op de beslissing die de BMA kan nemen naar aanleiding van de individuele analyse van een overeenkomst. De BMA herinnert er ook aan dat overeenkomsten tussen concurrenten of potentiële concurrenten waarvan het gecombineerde marktaandeel op de relevante markten niet meer dan 10 % bedraagt, geacht worden de mededinging niet significant te beïnvloeden (met uitzondering van overeenkomsten die op zich al concurrentieverstorend zijn).²¹

Praktijkcasus 1 - Advies van de BMA over een samenwerkingsovereenkomst die tot doel heeft te anticiperen op de wettelijke verplichting om composteerbare koffiepads te leveren²²

Situatie: Op grond van nieuwe Europese regels mogen producenten van koffiepads vanaf februari 2028 niet langer niet-composteerbare pads op de markt brengen. Bovendien zullen producenten van koffiepads vanaf 2026 verplicht zijn bij te dragen in de kosten voor de verwerking van het afval dat door hun producten wordt veroorzaakt, in het kader van de verplichtingen inzake uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (EPV). De EPV-bijdragen voor niet-composteerbare koffiepads zijn ongeveer zes keer zo hoog als voor composteerbare koffiepads. Het feit dat er momenteel zowel composteerbare als niet-composteerbare pads op de markt zijn, leidt ertoe dat alle pads, ongeacht of ze composteerbaar zijn, via de restafvalstromen worden ingezameld. Om de inzameling van deze capsules via de organische afvalstromen mogelijk te maken, wensen Koffiecafé, een groep van koffiebranders die actief zijn op de Belgische markt, en COMEOS, een sectorfederatie voor handel en diensten, een overeenkomst te sluiten die vanaf 2026 ertoe leidt dat uitsluitend composteerbare capsules op de markt worden aangeboden. De partijen vertegenwoordigen meer dan 90 % van capsules die in België verkocht worden. Het engagement heeft geen betrekking op de distributie van de koffiepads, maar enkel op de productie ervan. Producenten die geen lid zijn van COMEOS of KOFFIECAFE, behouden de vrijheid om niet-composteerbare koffiepads te blijven verkopen.

Beoordeling: De BMA is van oordeel dat de overeenkomst als een duurzaamheidsovereenkomst kan worden gekwalificeerd en geen risico op een aanzienlijke beperking van de mededinging inhoudt. De BMA is met name van oordeel dat, gezien het tijdelijke karakter van de overeenkomst en het doel ervan om vervroegd te voldoen aan een verplichting uit een Europese verordening, de overeenkomst kan worden gelijkgesteld met een overeenkomst die als doel heeft te voldoen aan wettelijk bindende eisen. De BMA merkt ook op dat de overeenkomst (i) voornamelijk invloed heeft op een

²¹ Deze drempel wordt verlaagd tot 5 % wanneer ten minste 30 % van de markt wordt bestreken door een netwerk van parallelle overeenkomsten. Zie voor meer informatie de mededeling van de Commissie betreffende overeenkomsten van geringe betekenis die de mededinging niet merkbaar beperken in de zin van artikel 101, lid 1, VWEU (de-minimismededeling), PB C 291 van 30.8.2014, blz. 1-4, die hier beschikbaar is: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0830\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XC0830(01)). Volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie vormt een overeenkomst die ertoe strekt de mededinging te beperken, naar haar aard niettemin een merkbare beperking van de mededinging (HvJEU, 13 december 2012, zaak C-226/11, *Expedia*, §§ 35-37).

²² BMA, informele zienswijze van de voorzitter over de duurzaamheidsverbintenissen van COMEOS en KOFFIECAFE, 19 december 2025, beschikbaar op : <https://www.bma-abc.be/nl/over-ons/publicaties/informele-zienswijze-duurzaamheidsengagement-van-comes-en-koffiecafe>.

concurrentieparameter van beperkte betekenis (nl. de verpakking) en de keuze van de consument niet significant zal beperken, (ii) leidt tot een verlaging van de afvalverwerkingskosten voor producenten, waardoor het risico van een prijsstijging voor koffiepads beperkt blijft, (iii) geen uitwisseling van gevoelige informatie met zich meebrengt, (iv) naar alle waarschijnlijkheid niet tot gevolg heeft dat producenten van niet-composteerbare capsules van de markt worden uitgesloten, en (v) de mogelijkheid voor producenten om hogere duurzaamheidsdoelstellingen na te streven niet beperkt.

I.2 Overeenkomsten voor duurzaamheidsnormen

17. Overeenkomsten voor duurzaamheidsnormen schrijven voor aan welke vereisten producenten, verwerkers, distributeurs, detailhandelaren of dienstverleners in een toeleveringsketen voor een breed scala aan duurzaamheidsmaatstaven moeten voldoen.²³ Ze zijn een subcategorie van duurzaamheidsovereenkomsten.

18. Met uitzondering van overeenkomsten die tot doel hebben de mededinging te beperken (zie verder onder randnummer 19), is de BMA, net als de Commissie,²⁴ van oordeel dat overeenkomsten voor duurzaamheidsnormen de mededinging niet beperken wanneer zij aan de volgende zes cumulatieve voorwaarden voldoen:²⁵

- a) **Open en transparante procedure:** de procedure voor de goedkeuring van de duurzaamheidsnorm moet de deelname van alle concurrenten mogelijk maken, met name bij het vaststellen van de norm, en ervoor zorgen dat alle geïnteresseerde concurrenten daadwerkelijk op de hoogte zijn van lopende projecten en de voortgang ervan.
- b) **Vrijwillige deelname:** bedrijven moeten vrij blijven om al dan niet te voldoen aan de vastgestelde duurzaamheidsnorm. De overeenkomst mag niet tot gevolg hebben dat de activiteiten van ondernemingen die ervoor kiezen niet aan de duurzaamheidsnorm te voldoen, direct of indirect worden beperkt. Daarentegen kan binnen de grenzen van voorwaarde c) hieronder een overeenkomst verplichtingen opleggen aan ondernemingen die ervoor kiezen om aan de norm te voldoen.
- c) **Minimumeisen, maar geen maximeisen:** de overeenkomst mag deelnemende ondernemingen niet beletten een hogere norm toe te passen dan de overeengekomen duurzaamheidsnorm. De overeenkomst kan daarentegen minimumvereisten bevatten waaraan deelnemende ondernemingen moeten voldoen.
- d) **Strikt noodzakelijke en evenredige uitwisseling van informatie:** commercieel gevoelige informatie die tussen deelnemende ondernemingen wordt uitgewisseld, moet strikt beperkt blijven tot wat objectief noodzakelijk en evenredig is voor de ontwikkeling, uitvoering, goedkeuring of aanpassing van de norm.²⁶

²³ Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 539. De Commissie stelt specifiek dat “overeenkomsten tussen concurrenten die de productie van de deelnemende ondernemingen beperken voor de producten die onder de overeenkomst vallen, niet worden beschouwd als overeenkomsten tot vaststelling van duurzaamheidsnormen” (punt 538).

²⁴ Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 549.

²⁵ Als aan een of meer voorwaarden niet wordt voldaan, moet de overeenkomst worden beoordeeld overeenkomstig de regels die zijn uiteengezet in deel I.3 hieronder.

²⁶ Voor meer informatie over het begrip uitwisseling van commercieel gevoelige informatie en de maatregelen die kunnen worden genomen om de risico's te beperken, verwijst de BMA naar de horizontale richtsnoeren, voetnoot 3 hierboven, en

- e) **Effectieve en niet-discriminerende toegang tot de eisen en voorwaarden van de norm:** alle bedrijven – met inbegrip van bedrijven die niet hebben deelgenomen aan de ontwikkeling van de norm – moeten de mogelijkheid hebben om aan de norm te voldoen indien zij dat wensen, en om een bijbehorend etiket, logo of handelsmerk te gebruiken.
- f) **Geen wezenlijke gevolgen voor de mededinging:** aan deze voorwaarde kan op twee alternatieve manieren worden voldaan: hetzij 1) de norm leidt niet tot een aanzienlijke prijsstijging of een aanzienlijke vermindering van de kwaliteit van de betrokken producten of de keuze van de consument,²⁷ met inbegrip van hun innovatiepotentieel,²⁸ of 2) de deelnemende ondernemingen hebben een gezamenlijk marktaandeel van ten hoogste 20% op de relevante markten.

19. Zoals in randnummer 8 hierboven in herinnering is gebracht, hebben deze richtsnoeren uitsluitend betrekking op echte duurzaamheidsafspraken. Dat is niet het geval voor een overeenkomst die tot doel heeft de mededinging te beperken onder het voorwendsel van normalisatie. Overeenkomsten die erop gericht zijn (i) de door een norm veroorzaakte kosten gezamenlijk door te berekenen via prijsverhogingen of door de prijzen van producten die aan de norm voldoen te harmoniseren, (ii) derden die niet-conforme producten produceren van de markt uit te sluiten, of (iii) de technologische ontwikkeling te beperken tot de minimale duurzaamheidsnormen die wettelijk zijn vereist, hebben in het algemeen tot doel de mededinging te beperken.

Praktijkcasus 2 – Advies van de BMA over een initiatief om fatsoenlijke lonen in de bananensector te waarborgen²⁹

Situatie: Het voorgestelde project had tot doel de kloof tussen de reële lonen en de zelfvoorzieningslonen in de bananensector in kaart te brengen en te dichten. Het initiatief had alleen betrekking op verse bananen, afkomstig van bedrijven met vijf of meer werknemers, die door de meerderheid van de detailhandelaars op de Belgische markt werden verkocht.

met name naar punt 6. Voor een praktische toepassing, zie ook Duitse mededingingsautoriteit (“BkartA”), overeenkomst voor een hergebruikssysteem om het gebruik van plastic in de plantenhandel te verminderen, 8 mei 2024, beschikbaar op: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/2024/08_05_2024_Plant_Tray.html.

²⁷ De BMA merkt in deze context op dat het feit dat minder duurzame producten uit de markt verdwijnen, niet noodzakelijkerwijs als een significante invloed op de concurrentie moet worden gezien. Het volstaat te bekijken of de producten die de markt verlaten een gevolg is van de voorkeur van consumenten voor duurzame producten, of dat de duurzaamheidsovereenkomst juist heeft geleid tot het uit de markt nemen van een product waarvoor een aanzienlijke onvervulde vraag bij consumenten bestaat.

²⁸ Zie voor een voorbeeld van een potentiële prijsstijging die als niet-aanzienlijk wordt beschouwd, het informele advies van de ACM over een initiatief voor temperatuurvermindering voor de productie van asfalt, 6 december 2024, ACM/UIT/634542, dat hier beschikbaar is: <https://www.acm.nl/system/files/documents/informal%20guidance-regarding-initiative-on-temperature-reduction-in-asphalt-production.pdf>. De ACM heeft er met name rekening mee gehouden dat de stijging van de productiekosten niet noodzakelijkerwijs tot een prijsstijging zou leiden. Enerzijds wordt het grootste deel van het asfalt verkocht als onderdeel van wegenbouw- en onderhoudsdiensten en vertegenwoordigt het in dit verband slechts een minimaal deel van de totale kosten. Wat asfalt als product betreft, zijn daarentegen i) verschillende productiemethoden in overeenstemming met het initiatief mogelijk, waarvan geen tot een stijging van de kosten leiden, en ii) zijn de partijen het niet eens over de doorberekening van eventuele extra kosten.

²⁹ BMA, persbericht nr. 11/2023 van 30 maart 2023, De Belgische Mededingingsautoriteit onderzoekt een duurzaam initiatief om “fatsoenlijke lonen in de bananensector” te waarborgen, beschikbaar op: https://www.bma-abc.be/sites/default/files/content/download/files/20230330_Persbericht_11_BMA_0.pdf.

Analyse: de BMA was van oordeel dat de voorgestelde overeenkomst geen aanleiding gaf tot mededingingsbezwaren op basis van een analyse die de criteria voor overeenkomsten voor duurzaamheidsnormen weergeeft. De BMA hield onder meer rekening met i) de transparantie van de procedure voor de selectie van normen voor deelnemers, ii) het vrijwillig karakter van deelname, iii) de mogelijkheid om aan striktere normen te voldoen, iv) het ontbreken van de uitwisseling van commercieel gevoelige informatie (onder meer door de vaststelling van voldoende waarborgen), v) effectieve en niet-discriminerende toegang tot de eisen en voorwaarden van de norm, en vi) afwezigheid van aanzienlijke prijsverhogingen of een beperking van de keuzevrijheid. In dit verband constateerde de BMA ook dat het initiatief voorziet in een mechanisme om de uitvoering van de norm te monitoren aan de hand van prestatie-indicatoren die door een derde instantie worden gemonitord.

I.3 Mededingingsbeperkende overeenkomsten waarvan de voordelen opwegen tegen de nadelen

20. Duurzaamheidsovereenkomsten die niet tot de twee vorige categorieën behoren, moeten worden geanalyseerd volgens de klassieke tweestapsbenadering: a) heeft de overeenkomst tot doel of tot gevolg dat de mededinging wordt beperkt? En, zo ja, b) kan de overeenkomst worden gerechtvaardigd en derhalve worden vrijgesteld?

I.3.1 Heeft de overeenkomst tot doel of gevolg dat de mededinging wordt beperkt?

21. In beginsel wordt een overeenkomst geval per geval geanalyseerd, waarbij rekening wordt gehouden met alle relevante contextuele elementen. Een overeenkomst kan tot gevolg hebben dat de mededinging wordt beperkt indien zij een wezenlijk negatief effect heeft op onder meer de prijs, de hoeveelheid, de kwaliteit van de betrokken goederen of diensten, de keuze tussen de beschikbare producten. Dit effect wordt in principe beoordeeld aan de hand van een nul-scenario (zgn. counterfactual) dat overeenkomt met de marktomstandigheden die zonder de overeenkomst in kwestie zouden bestaan.

22. Wanneer een overeenkomst in haar geheel, gelet op de inhoud, de doelstellingen en de economische en juridische context ervan, de mededinging in belangrijke mate schaadt, kan zij als een beperking naar strekking worden aangemerkt. Dit betekent dat het onderzoek naar de waarschijnlijke gevolgen ervan niet nodig is. Overeenkomsten die zich beroepen op het benutten van duurzaamheidsdoelstellingen om mededingingsbeperkende praktijken te verhullen, vallen in deze categorie. Anderzijds is de BMA van mening dat overeenkomsten die uitsluitend tot doel hebben een duurzaamheidsdoelstelling te bereiken, zelden tot doel hebben de mededinging te beperken. Niettemin is het gebruikelijk dat overeenkomsten tussen ondernemingen meerdere doelstellingen nastreven, waardoor een individuele analyse nodig is.

I.3.2 Kan de overeenkomst in aanmerking komen voor een vrijstelling?

23. Zelfs wanneer een overeenkomst de mededinging naar strekking of gevolg beperkt, kan zij nog gerechtvaardigd zijn indien zij voldoet aan de voorwaarden voor vrijstelling uit hoofde van artikel 101, lid 3, VWEU of artikel IV.1, lid 3, WER³⁰ (of voor overeenkomsten in de landbouwsector, sector-specifieke vrijstellingen — zie punt II. hieronder). De vier voorwaarden om voor deze vrijstelling in aanmerking te komen, zijn cumulatief.

- a) Ten eerste moet de overeenkomst **efficiëntieverbeteringen opleveren**. Dit begrip wordt in artikel 101, lid 3, VWEU gedefinieerd als een bijdrage “*tot de verbetering van de productie of de verdeling van producten of tot de verbetering van de technische of economische vooruitgang*”.³¹ Het begrip wordt ruim uitgelegd en er bestaat geen uitputtende lijst van efficiëntieverbeteringen waarmee rekening kan worden gehouden bij de concurrentiële analyse. Anderzijds moeten deze efficiëntieverbeteringen objectief, concreet en verifieerbaar zijn; en rechtstreeks uit de overeenkomst voortvloeien. Met andere woorden, de partijen bij een duurzaamheidsovereenkomst kunnen een reeks verbeteringen benadrukken die voortvloeien uit de overeenkomst, maar deze verbeteringen zullen enkel in aanmerking genomen worden wanneer zij door de partijen worden onderbouwd met concreet en verifieerbaar bewijs.

De bijdrage aan een duurzaamheidsdoelstelling zal waarschijnlijk een efficiëntiewinst opleveren, bij voorbeeld als de overeenkomst in kwestie tot doel heeft het gebruik van minder vervuilende productie- of distributietechnologieën mogelijk te maken, de productie- en distributieomstandigheden te verbeteren, de ontwikkeling van veerkrachtigere infrastructuren en producten van betere kwaliteit te stimuleren, de tijd te verkorten die nodig is om duurzame producten op de markt te brengen en/of weloverwogen aankoopbeslissingen door consumenten te vergemakkelijken.³²

De BMA wenst een aantal punten te verduidelijken die regelmatig aan bod komen bij duurzaamheidsovereenkomsten:

- Soorten efficiëntiewinsten: het begrip efficiëntieverbeteringen moet in ruime zin worden opgevat en omvat zowel verlagingen van de productie- en distributiekosten als verbeteringen van de kwaliteit van de betrokken goederen of diensten, of consumentenkeuze. Vanuit het oogpunt van duurzaamheid kan het begrip efficiëntiewinst i) individuele voordelen omvatten in verband met het gebruik van het product (bv. een toename van de robuustheid van het product waardoor het vervangingspercentage daalt, of een verbetering van de smaak- of de gezondheidskwaliteit van een product), ii) individuele voordelen omvatten in verband met de subjectieve perceptie die consumenten

³⁰ Indien daarentegen wordt aangenomen dat de overeenkomst de mededinging niet beperkt, valt het niet binnen de werkingssfeer van artikel 101, lid 1, VWEU. Zie bijvoorbeeld de recente informele nieuwsbrief van de Commissie in zaak AT.40976 – APM Terminals van 9 juli 2025 (persmededeling hier beschikbaar: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1769). Zie ook: ACM, 14 augustus 2024, ACM/UIT/622168, Nederlandse Vereniging van Banken, beschikbaar op: <https://www.acm.nl/system/files/documents/informal-guidance-regarding-collaboration-between-banks-with-regard-to-sustainability-reports.pdf>, betreffende een overeenkomst in de banksector over de interpretatie van de milieu-, sociale en governancecriteria (ESG) voor financiële verslaggeving.

³¹ Zo omvat het begrip efficiëntiewinsten de verbeteringen en voordelen die voortvloeien uit de betrokken overeenkomst.

³² Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 558.

- van producten hebben (bv. een verbetering van de subjectieve kwaliteit van een product omwille van zijn lokale of billijke productie, of zijn minder vervuilend karakter), en iii) collectieve voordelen omvatten voor de samenleving als geheel (d.w.z. vermindering van negatieve externe effecten).
- Toekomstige efficiëntiewinsten: bepaalde voordelen vergen van nature een bepaalde tijd voordat zij gerealiseerd worden. Dit sluit niet uit dat zij in de concurrentiële analyse in aanmerking kunnen worden genomen. Hoe langer deze termijn is, hoe groter de efficiëntieverbeteringen moeten zijn om de gebruikers te compenseren voor de schade die zij lijden in de periode vóór de doorwerking van de voordelen.³³ De beoordeling zal per geval worden gemaakt.
 - Motivering voor efficiëntiewinsten: de partijen moeten de door hen aangevoerde efficiëntieverbeteringen naar behoren kunnen motiveren. Deze motivering vereist een beschrijving van de aard van de beweerde winst, het verband tussen de overeenkomst en de winst, de waarschijnlijkheid en de omvang van die winst, en de voorwaarden en het tijds kader voor het behalen van die winst. Voor zover mogelijk moeten deze winsten worden gekwantificeerd of gestaafd, of moeten de partijen ten minste in staat zijn een geloofwaardige en gefundeerde schatting te maken van de omvang van deze winsten. De BMA zal alle soorten bewijsmateriaal in aanmerking nemen, voor zover zij objectief zijn en de bewijskracht ervan door de partijen naar behoren wordt gemotiveerd. De BMA moedigt de partijen echter aan op nationaal of Europees niveau erkende methoden te gebruiken, zoals methoden voor de milieuoetafdruk van producten of organisaties.³⁴
- b) Ten tweede moeten de overeenkomst en de daaruit voortvloeiende beperking van de mededinging **onmisbaar** zijn om de efficiëntieverbeteringen te verwezenlijken. De partijen moeten daarom aantonen dat i) de efficiëntieverbeteringen (onder de dezelfde voorwaarden) niet kunnen worden bereikt onder de door deze overeenkomst veroorzaakte beperkingen, en ii) er geen minder mededingingsbeperkend redelijk alternatief bestaat om dezelfde efficiëntieverbeteringen te genereren.³⁵ Een duurzaamheidsovereenkomst kan ook als onmisbaar worden beschouwd als deze het mogelijk maakt om efficiëntiewinsten op een rendabelere of snellere manier te realiseren.
- c) Ten derde moeten gebruikers **een billijk aandeel van de aangevoerde efficiëntieverbeteringen ontvangen**. Het begrip “gebruikers” omvat alle directe en indirecte klanten van de producten

³³ Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 591.

³⁴ De “Product Environmental Footprint” (PEF) of milieuoetafdruk voor producten is een op Europees niveau geharmoniseerde methode met meerdere criteria die de milieueffecten van producten beoordeelt, rekening houdend met de relevante milieueffecten van alle fasen van de levenscyclus van het product. Criteria zoals het gebruik van hulpbronnen, klimaatverandering, ecotoxiciteit en landgebruik maken deel uit van deze beoordeling. De OEF-methode wordt gebruikt om de potentiële milieueffecten van een organisatie gedurende haar hele levenscyclus te meten en aan te geven. Overeenkomstig de mededeling van de Commissie van 15 december 2021 over het gebruik van milieuoetafdrukmethoden voor het meten en rapporteren van de milieuprestaties van producten en organisaties gedurende hun levenscyclus (beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2021:471:FULL>, beschouwen de lidstaten als geldige informatie of claims over de milieuprestaties gedurende de levenscyclus die voortvloeien uit het gebruik van de PEF-methode of de OEF-methode. Meer informatie over deze methoden en de toepassing ervan is hier te vinden: https://green-forum.ec.europa.eu/green-business/environmental-footprint-methods_en?prefLang=nl.

³⁵ Zie ook de meer gedetailleerde uitleg in paragraaf II.3 hieronder over het begrip onmisbaarheid.

en diensten waarop de overeenkomst van toepassing is.³⁶ Op het gebied van duurzaamheidsovereenkomsten vraagt deze afweging van de concurrentieverstorende effecten en de efficiëntiewinsten die uit de overeenkomst voortvloeien, de volgende verduidelijking:

- *Gedetailleerde of algemene beoordeling*: de mate van gedetailleerdheid van het aantonen van het doorgeven van efficiëntiewinsten aan consumenten hangt af van de intensiteit van de beperking en de omvang van de winst. Indien een overeenkomst slechts een minimale beperking, maar aanzienlijke voordelen voor de consumenten op de relevante markt oplevert, is het niet nodig die voordelen nauwkeurig te kwantificeren, zolang kan worden aangetoond dat de voordelen duidelijk opwegen tegen de schade.
- *Rekening houdend met negatieve externe effecten*: efficiëntiewinsten moeten normaliter worden doorgegeven aan consumenten die rechtstreeks en onrechtstreeks door de overeenkomst worden geraakt en die waarschijnlijk ook door de mededingingsverstoringen van de overeenkomst worden getroffen. Er kan echter rekening worden gehouden met efficiëntiewinsten, met inbegrip van het collectief voordeel dat voortvloeit uit de vermindering van negatieve externe effecten als gevolg van de consumptie van een product, mits de door de overeenkomst getroffen consumenten en de consumenten die van de betrokken winst profiteren, in belangrijke mate overlappen.³⁷ Het is aan de ondernemingen om de wezenlijke overlapping tussen de begunstigden en de getroffen consumenten aan te tonen. Wanneer er sprake is van een duidelijke overlapping tussen de twee groepen (bv. personen die genieten van minder vervuilde lucht en consumenten van auto's in dezelfde zone), kan een korte motivering volstaan. Anderzijds geldt dat naarmate een voordeel indirecter is, het moeilijker wordt om de gevolgen ervan voor de consument aan te tonen en het zich minder ertoe leent de directe nadelen te compenseren.³⁸
- *Beoordeling van het doorgeven van efficiëntiewinsten*: de beoordeling van het doorgeven aan consumenten hangt af van het soort efficiëntiewinst dat de partijen inroepen. Wat de individuele voordelen betreft (verband houdend met het gebruik of de perceptie van het product door de consument), zal de analyse zich toespitsen op het rechtstreekse voordeel voor de consument. Dit moet worden gekwantificeerd of gekwalificeerd op basis van feitelijke elementen.³⁹ Wat collectieve voordelen (vermindering van negatieve externe

³⁶ Zie de richtsnoeren van de Commissie betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, VWEU, beschikbaar op: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52004XC0427\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52004XC0427(07)), punt 84.

³⁷ De BMA is van mening dat aan deze voorwaarde ook kan worden voldaan wanneer de groep begunstigden van de efficiëntieverbeteringen ruimer is dan de groep van betrokken consumenten, maar alle betrokken consumenten omvat.

³⁸ Het is bijvoorbeeld relatief eenvoudig om aan te tonen dat een vermindering in het gebruik van pesticiden in een bepaalde teelt de mate van vervuiling van het lokale grondwater vermindert, en dus ten goede komt aan de consumenten van de producten van die teelt, die tevens ook verbruikers zijn van het drinkwater dat er gewonnen wordt. Anderzijds kan een stijging van het gemiddelde inkomen van koffieproducenten in een derde land de lokale burgers aanmoedigen om dit soort landbouw voort te zetten, waardoor de bevoorrading van Europese consumenten op middellange termijn verzekerd is. Het kan echter moeilijker zijn om de realiteit van deze beweringen aan te tonen en een indirect positief effect op consumenten te kwantificeren dat op zichzelf voldoende is om een directe prijsstijging te compenseren.

³⁹ De mate waarin de individuele bereidheid tot betalen van elke consument wijzigt ten gevolge van een productwijziging wordt over het algemeen beschouwd als een betrouwbare en accurate indicator om het individueel voordeel van de overeenkomst voor de desbetreffende consumenten te meten. Hiertoe kunnen verschillende methodes worden aangewend,

effecten) betreft, moeten de partijen het voordeel voor de consument kwantificeren of kwalificeren. Zoals hierboven vermeld, vraagt de BMA de partijen gebruik te maken van op nationaal of Europees niveau erkende methoden. De verschillende voordelen moeten vervolgens worden afgewogen tegen het nadeel dat voortvloeit uit de overeenkomst. Elk voordeel afzonderlijk dient niet noodzakelijk het nadeel te compenseren, wel moeten de voordelen die aan de consument als geheel worden doorgegeven het nadeel compenseren. Het is mogelijk dat de individuele voordelen van de overeenkomst voor bepaalde consumenten de individuele nadelen die zij ondervinden, niet volledig compenseren, bijvoorbeeld omdat zij een te beperkte betalingsbereidheid vertonen. Samen met de vermindering van de externe effecten die ten goede komt aan deze consumenten, zou de overeenkomst voor hen echter op zijn minst neutraal moeten kunnen zijn.

- d) Ten vierde mag de overeenkomst niet **alle mededinging uitsluiten**. Zolang kan worden aangetoond dat er sprake is van concurrentie op basis van een of meer concurrentieparameters en/of geloofwaardige potentiële concurrentie, kan aan deze voorwaarde worden voldaan, ook al zou de overeenkomst betrekking hebben op alle spelers die op de betrokken markt actief zijn.

24. De onderstaande voorbeelden illustreren de praktische toepassing van deze voorwaarden.⁴⁰ Deze voorbeelden dienen enkel ter verduidelijking, om bedrijven te helpen begrijpen hoe de BMA een overeenkomst waarschijnlijk zal beoordelen. Zij geven noodzakelijkerwijs een vereenvoudigd beeld van de beschreven situatie en kunnen niet worden gebruikt om een specifieke overeenkomst toe te staan of te verbieden. Elke duurzaamheidsovereenkomst moet worden beoordeeld in het licht van de concrete omstandigheden waarin zij tot stand kwam.

25. De BMA herinnert er ook aan dat bepaalde soorten overeenkomsten in aanmerking kunnen komen voor een vereenvoudigde toepassing van artikel 101, lid 3, VWEU wanneer zij voldoen aan de voorwaarden van een groepsvrijstellingsverordening, zoals verticale overeenkomsten,⁴¹ specialisatieovereenkomsten⁴² of onderzoeks- en ontwikkelingsovereenkomsten.⁴³ Evenzo is met betrekking tot gezamenlijke aankopen, bij gebreke van een mededingingsbeperking naar strekking,

zoals consumentenbevragingen en experimenten, of het schatten van de prijsgevoeligheid van consumenten op basis van voldoende marktobservaties wat betreft de relatie tussen prijs en aangekochte hoeveelheid. Partijen kunnen indien beschikbaar ook gebruik maken van reeds bestaande empirische studies, of benchmarkoefeningen met andere landen, waarbij de resultaten voldoende bruikbaar en robuust zijn ter staving van de betalingsbereidheid in de context van hun eigen overeenkomst.

⁴⁰ Andere voorbeelden worden ook gegeven in de horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punten 599 tot en met 603.

⁴¹ Verordening (EU) 2022/720 van de Commissie van 10 mei 2022 betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, VWEU op groepen verticale overeenkomsten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen, C/2022/3015, beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R0720>.

⁴² Verordening (EU) 2023/1067 van de Commissie van 1 juni 2023 betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, VWEU op bepaalde groepen specialisatieovereenkomsten, C/2023/3448, beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R1067>.

⁴³ Verordening (EU) 2023/1066 van de Commissie van 1 juni 2023 betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, VWEU op bepaalde groepen onderzoeks- en ontwikkelingsovereenkomsten, C/2023/3443, beschikbaar op: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R1066>.

waarschijnlijk voldaan aan de voorwaarden van artikel 101, lid 3, VWEU indien het gezamenlijke marktaandeel van de leden op zowel de aan- als de verkoopmarkt niet meer dan 15 % bedraagt.⁴⁴

Voorbeeld – Overeenkomst die de mededinging niet beperkt en/of wel in aanmerking komt voor een vrijstelling

Situatie: de belangrijkste Belgische ambachtelijke brouwerijen besluiten een joint venture op te richten om hun producten te distribueren aan spelers in de horecasector (on-tradesegment). De joint venture zal de distributie van producten stroomlijnen met behulp van een kleinere vloot van speciale vrachtwagens die minder vervuilend zijn (meer bepaald door de verminderde uitstoot van CO₂ en fijn stof). Ook wordt verwacht dat de joint venture geleidelijk zal overschakelen op een vloot van 100 % elektrische voertuigen. De joint venture zal alleen diensten verlenen aan haar moedermaatschappijen; de diensten zullen aan de moederondernemingen worden gefactureerd op basis van een billijke verdeling, rekening houdend met het volume van de gedistribueerde producten. De partijen anticiperen niet op enig effect op hun distributiekosten, aangezien de voordelen van rationalisering de investeringen compenseren die nodig zijn voor elektrificatie. Er bestaan mechanismen om de doorstroming van gevoelige informatie naar de moederondernemingen te voorkomen, met name inzake volumes en de identiteit van de klanten.

Analyse: de overeenkomst is een kostenovereenkomst en kan gevolgen hebben voor de mededinging tussen de ambachtelijke brouwerijen. De betrokken ondernemingen zullen echter blijven concurreren op andere prijselementen en productkenmerken. Bijkomend is het weinig waarschijnlijk dat de overeenkomst tot gevolg zal hebben dat de mededinging merkbaar wordt beperkt, met name gezien de blijvende concurrentiedruk van de industriële brouwerijen. Zelfs indien zou worden vastgesteld dat de overeenkomst merkbare negatieve gevolgen heeft voor de mededinging in de zin van artikel 101, lid 1, VWEU en artikel IV.1, lid 1, WER (bijvoorbeeld omdat de overeenkomst tot opwaartse prijsconvergentie voor klanten leidt), zouden de voordelen die uit de vereenvoudiging van de leveringen worden behaald, en de collectieve voordelen die uit een naar behoren gekwantificeerde vermindering van vervuiling (ook op lokaal niveau) voortvloeien, het nadeel kunnen compenseren waardoor de overeenkomst zou kunnen voldoen aan de voorwaarden van artikel 101, lid 3, VWEU en artikel IV.1, lid 3, WER.

Voorbeeld – Overeenkomst die de mededinging beperkt, maar na een grondig onderzoek aan de voorwaarden voor een vrijstelling kan voldoen

Situatie: Vier jaar geleden is een nieuwe technologie ontwikkeld om performante batterijen voor elektrische wagens en lichte bestelwagens (“LB”) op een duurzame manier en zonder het gebruik van zeldzame metalen te produceren. Deze nieuwe technologie wordt echter in minder dan 1 % van de Europees geproduceerde elektrische wagens en LB gemonteerd vanwege (i) de grote investeringen voor de aanpassing van de toeleveringsketens en de aanleg van nieuwe productielijnen, (ii) het ontbreken van verticale integratie tussen batterijproducenten en autoconstructeurs en (iii) het gebrek aan schaalvoordelen voor autoconstructeurs. Drie Europese autoconstructeurs besluiten samen te werken om alleen nog elektrische wagens en LB met dit type batterij in Europa te produceren en te

⁴⁴ Horizontale richtsnoeren, supra voetnoot 3, punt 291.

verkoopen. Teneinde de hoge investeringen voor de gezamenlijke overgang naar dit nieuwe type batterijen financieel mogelijk te maken, zijn de constructeurs overeengekomen om elk een toeslag op de verkoopprijs van de wagen en LB toe te passen ten bedrage van ongeveer 10 % van de kostprijs van de met nieuwe technologie geproduceerde batterijen. Afhankelijk van de prijs van het betrokken voertuig houdt de toeslag een prijsstijging in van 2 % tot 4 % van de totale verkoopprijs. De overeenkomst, inclusief de doorgerekende toeslag, wordt gesloten voor de periode die nodig is voor de batterijproducenten om de noodzakelijke investeringen voor de overgang naar de nieuwe technologie af te schrijven. De drie constructeurs vertegenwoordigen ongeveer 40 % van alle elektrische wagens en LB die in België worden verkocht.

Uit een onafhankelijk gevoerd wetenschappelijk onderzoek blijkt dat schaalearde effecten bij de productie van batterijen aanzienlijk zijn en dat de productiekosten van batterijen zonder zeldzame metalen op grote schaal substantieel lager liggen dan de productiekosten voor de huidige elektrische batterijen, waardoor de aankoopprijs van elektrische voertuigen aanzienlijk zou kunnen dalen. Daarnaast zou dit nieuwe type batterijen aanzienlijk lichter en minder groot zijn, wat het elektriciteitsverbruik zou doen dalen. Andere onafhankelijke wetenschappelijke studies hebben aangetoond dat een significante omzetting van thermische naar elektrische voertuigen de luchtkwaliteit in België aanzienlijk kan verbeteren, met name in stedelijke gebieden. Tenslotte blijkt dat consumenten gevoelig zijn voor de problematiek van het gebruik van zeldzame metalen, de omstandigheden waaronder deze worden ontgonnen en de economische afhankelijkheden die daaruit voortvloeien. Maar, uit prijsonderzoeken blijkt echter dat de consumenten bereid zijn slechts 1-2% meer te betalen voor een wagen of LB die is uitgerust met een batterij van de nieuwe technologie.

Analyse: de overeenkomst vormt zowel een overeenkomst inzake productkwaliteit als een overeenkomst inzake prijzen. De overeenkomst leidt bijgevolg tot een beperking van de rechtstreekse mededinging tussen autoconstructeurs. Derhalve moet worden onderzocht of deze overeenkomst in aanmerking zou kunnen komen voor een vrijstelling:

(1) De overeenkomst zal waarschijnlijk efficiëntiewinsten opleveren. Door de daling van het gewicht en volume van de voertuigen zal het elektriciteitsverbruik verminderen, en daardoor de gebruikskosten overheen de hele looptijd van het voertuig. De vermindering van het gebruik van zeldzame metalen is goed voor het milieu en wordt gewaardeerd door consumenten. Door de aanzienlijke vermindering van de productiekosten is het mogelijk dat op termijn i) de prijs van de batterijen daalt, en ii) de luchtkwaliteit indirect verbetert. De partijen kunnen zich baseren op onafhankelijke wetenschappelijke studies om deze voordelen te rechtvaardigen.

(2) De overeenkomst is waarschijnlijk onmisbaar om de efficiëntieverbeteringen te bereiken. De nieuwe technologie is tot nu toe niet op grote schaal toegepast wegens de hoge kosten die het gevolg zijn van het ontbreken van schaalvoordelen. De partijen kunnen aantonen dat de investeringen in verband met de technologieomschakeling van die aard zijn dat zij niet individueel kunnen worden gedaan. Bovendien zullen de voordelen op het vlak van luchtkwaliteit waarschijnlijk alleen worden gerealiseerd als een voldoende groot aandeel thermische voertuigen wordt omgezet in elektrische voertuigen, wat onder meer afhangt van de aankoopprijs en het verbruik van elektrische voertuigen, die op haar beurt wordt bepaald door de gekozen batterij.

3) Een billijk deel van de voordelen zal waarschijnlijk worden doorgegeven aan de consument. Enerzijds verkrijgen consumenten een rechtstreeks individueel voordeel via een vermindering van hun elektriciteitsverbruik. De tijdelijk duurdere aankoop prijs zal minstens gedeeltelijk gecompenseerd worden door de daling van de laadkosten overheen de hele looptijd van het voertuig. Na afloop van de investeringsperiode wordt bovendien een daling van de productiekosten verwacht, wat tot een daling van de aankoop prijs van de wagen kan leiden. In de tweede plaats verkrijgen de betrokken consumenten ook een individueel voordeel omdat zij een product zonder zeldzame metalen als gunstig percipiëren, hetgeen meer bepaald tot uiting komt in hun bereidheid om te betalen. Ten slotte levert de overeenkomst collectieve voordelen op. In de onderhavige zaken overlappen consumenten van voertuigen in België aanzienlijk met Belgische burgers die genieten van de verbeterde luchtkwaliteit, met name in stedelijke gebieden. Een algehele afweging van deze belangen zou tot de conclusie kunnen leiden dat de overeenkomst voor de betrokken consumenten ten minste neutraal is

(4) De overeenkomst sluit niet alle concurrentie uit. Enerzijds vertegenwoordigen de partijen slechts 40 % van de aanbodzijde van de elektrische wagens en LB die op de Belgische markt worden verkocht; de beperking heeft derhalve geen betrekking op de resterende 60 % van de markt. Anderzijds heeft de overeenkomst slechts betrekking op bepaalde mededingingsparameters, met name de batterijtechnologie en een prijscomponent, waardoor de partijen vrij zijn om op alle andere aspecten met elkaar te concurreren.

Voorbeeld – Overeenkomst die de mededinging beperkt en niet gerechtvaardigd is

Situatie: vier grote ondernemingen die schoonmaakdiensten verlenen aan ondernemingen en ongeveer 40% van de markt in Brussel uitmaken, komen overeen een charter te ondertekenen waarin zij zich ertoe verbinden alleen nog “groene” schoonmaakproducten te gebruiken. Aangezien “groene” producten met positieve milieucclaims meestal ongeveer 5 procent duurder zijn en niet beter presteren dan gewone producten, beslissen de partijen om hiervoor samen een aanbesteding uit te schrijven. Zo hopen ze hun gezamenlijke onderhandelingsmacht te vergroten en de aankoopkosten te verlagen, aangezien er geen schaalvoordelen aan deze producten verbonden zijn. Ten slotte coördineren de partijen hun communicatie over het duurzame karakter van hun diensten om aankondigingseffecten te voorkomen, en onthouden zij zich van iedere individuele communicatie over het onderwerp zonder voorafgaandelijke goedkeuring door de partijen. De wet legt geen criteria vast om bepaalde onderhoudsproducten te classificeren als duurzaam. Het begrip “groene” producten wordt bijgevolg op autonome wijze gedefinieerd in het charter en de aanbesteding.

Recente studies over ondernemingsvoorkeuren tonen aan dat er een toegenomen bewustzijn bestaat van de impact van huishoudelijke producten op het milieu, evenals een bereidheid om ongeveer 10% meer te betalen voor een milieuvriendelijker product of dienst. Diensten die momenteel gebruik maken van “groene” producten worden over het algemeen aangeboden tegen een prijs die ongeveer 10% hoger ligt dan die van diensten die gebruik maken van klassieke producten.

Analyse: de overeenkomst leidt tot een harmonisatie van het type en de kosten van de schoonmaakproducten van de partijen en kan de mededinging beperken. Bovendien is het waarschijnlijk dat de meerkost van de aankoop door de vier betrokken fabrikanten wordt

doorgerekend in de prijzen van hun zakelijke diensten aan ondernemingen. De overeenkomst om niet individueel te communiceren zal waarschijnlijk ook de concurrentie op het gebied van de duurzaamheid van het gebruikte product beperken, aangezien de bedrijven het duurzaamheidsaspect niet als marketinginstrument zouden kunnen gebruiken.

De overeenkomst riskeert niet aan de voorwaarden voor een vrijstelling te voldoen. Samenwerking is niet noodzakelijk om de gestelde efficiëntiewinsten te behalen. De partijen hebben de mogelijkheid om op individuele wijze “groene” producten aan te kopen en er is vraag naar meer milieuvriendelijke diensten, wat de partijen waarschijnlijk in staat stelt om de eventuele meerkost individueel te recupereren indien zij dat wensen. Bovendien, en in ieder geval, zelfs indien de overeenkomst daadwerkelijk tot efficiëntiewinsten zou leiden, is het mogelijk deze winsten op een minder mededingingsbeperkende wijze te behalen. Bijgevolg voldoet de overeenkomst niet aan ten minste twee voorwaarden van artikel 101, lid 3, VWEU en kan zij derhalve niet in aanmerking komen voor de vrijstelling.

II. Specifieke regels inzake duurzaamheidsovereenkomsten in de landbouwsector

26. De mededingingsregels zijn ook van toepassing op de landbouwsector.⁴⁵ Vanwege de specifieke kenmerken van de sector (versnippering van de productie, moeilijkheden om vraag en aanbod snel op elkaar af te stemmen, afhankelijkheid van weersomstandigheden en bederfelijkheid van producten) en de doelstellingen van het Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid,⁴⁶ wijkt de landbouwsector echter af van andere sectoren van de economie, wat een verschillende behandeling rechtvaardigt. Als zodanig werden een aantal uitzonderingen op het Europees mededingingsrecht voorzien in Verordening (EU) nr. 1308/2013 tot vaststelling van een gemeenschappelijke ordening van de markten voor landbouwproducten, zoals gewijzigd (hierna: “de **GMO-Verordening**”).

27. Enerzijds kunnen landbouwers binnen producentenorganisaties (hierna “**PO’s**”) meewerken aan de productie en verkoop van hun producten,⁴⁷ bijvoorbeeld door hun producten gezamenlijk te verkopen. Dergelijke overeenkomsten versterken de onderhandelingspositie van landbouwers ten opzichte van kopers. Anderzijds voorziet de GMO-Verordening in de organisatie van samenwerking binnen een waardeketen in de vorm van brancheorganisaties (hierna “**BO’s**”) die actief zijn op het gebied van de productie, verwerking of afzet van landbouwproducten.⁴⁸ Overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen van BO’s kunnen van de toepassing van het mededingingsrecht worden vrijgesteld wanneer zij het kader van hun taken niet overschrijden.⁴⁹ Dit

⁴⁵ Artikel 42 VWEU beperkt echter de toepassing van de mededingingsregels op de productie en handel in landbouwproducten in de mate bepaald door het Europees Parlement en de Raad.

⁴⁶ Artikel 39, lid 1, VWEU.

⁴⁷ Artikel 152 GMO-Verordening.

⁴⁸ Artikel 157 GMO-Verordening.

⁴⁹ Zie met name artikel 157, lid 7, onder c), van de GMO-Verordening, en equivalenten voor BO's voor specifieke landbouwsectoren. Dergelijke overeenkomsten mogen evenmin (i) leiden tot enige vorm van afscherming van de markten binnen de Unie, (ii) de goede werking van de marktordening ondermijnen, (iii) mededingingsverstoringen veroorzaken die

kan met name samenwerking op het gebied van duurzaamheid tussen landbouwers en marktdeelnemers in de voedselvoorzieningsketen omvatten, bijvoorbeeld voor de bevordering en uitvoering van onderzoek naar geïntegreerde en duurzame productie of andere milieuvriendelijke productiemethoden. Afgezien van PO's en BO's kunnen ook overeenkomsten, besluiten en praktijken worden vrijgesteld met betrekking tot de productie van of de handel in landbouwproducten die nodig zijn voor de verwezenlijking van de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Europese Unie⁵⁰ (verhoging van de landbouwproductiviteit, verzekering van een redelijke levensstandaard voor landbouwers, stabilisatie van de markten, veiligstelling van de voedselvoorziening en de verzekering van redelijke prijzen voor de consument).⁵¹

28. In 2021 werd in het kader van de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (hierna "GLB") voor de periode 2023-2027 het noodzakelijk geacht te voorzien in een aanvullende vrijstelling voor duurzaamheidsovereenkomsten voor de landbouw. Deze vrijstelling is opgenomen in het nieuwe artikel 210 bis van de GMO-Verordening. Deze bepaling biedt meer garanties voor landbouwers die samen met hun concurrenten en/of andere actoren in de sector initiatieven op het vlak van duurzaamheid willen ontwikkelen in het kader van de productie van of de handel in landbouwproducten.

29. De Commissie heeft richtsnoeren vastgesteld voor de toepassing van artikel 210 bis van de GMO-Verordening (hierna "**richtsnoeren 210 bis**").⁵² In deze richtsnoeren, die sinds 8 december 2023 van kracht zijn, wordt gepreciseerd hoe belanghebbenden in de agrovoedingssector gezamenlijke duurzaamheidsinitiatieven kunnen ontwikkelen waarvoor een vrijstelling van de mededingingsregels geldt. De Commissie heeft haar eerste advies uitgebracht over de praktische toepassing van deze vrijstelling in juli 2025.⁵³ De voorwaarden voor de toepassing van artikel 210 bis van de GMO-Verordening worden hieronder nader toegelicht. Indien niet aan de voorwaarden van artikel 210 bis van de GMO-Verordening is voldaan, dient de overeenkomst te worden geanalyseerd in het licht van de algemene regels in deel I van deze richtsnoeren. De BMA zal ook artikel IV.1, lid 3 WER toepassen op (lokale) duurzaamheidsovereenkomsten in de landbouwsector op een manier die aanknoopt bij de uitsluiting voorzien in artikel 210 bis van de GMO-Verordening.

30. Allereerst is het mededingingsrecht, zoals in punt 13 hierboven vermeld, alleen van toepassing op overeenkomsten die ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging wordt beperkt. Een overeenkomst tussen actoren in de landbouwsector die niet tot doel of gevolg heeft dat de mededinging wordt beperkt, valt dus niet binnen de werkingssfeer van het mededingingsrecht. Er

niet essentieel zijn om de doelstellingen van het GLB te verwezenlijken, (iv) prijzen of quota vaststellen, of (v) discriminatie veroorzaken of de mededinging voor een wezenlijk deel van de betrokken producten uitbannen.

⁵⁰ Artikel 39, lid 1, VWEU.

⁵¹ Artikel 209 GMO-Verordening. Om voor de vrijstelling in aanmerking te komen, mogen dergelijke overeenkomsten ook i) de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Europese Unie in de zin van artikel 39 VWEU niet in gevaar brengen en ii) niet voorzien in een verplichting om een bepaalde prijs in rekening te brengen of elke mededinging uit te sluiten.

⁵² Supra voetnoot 4.

⁵³ Advies van de Commissie van 15 juli 2025 over een duurzaamheidsovereenkomst in de wijnsector in Occitanië, beschikbaar op https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/86f5a339-ee2d-430f-8e29-5fb56770ba14_n?filename=2025_EC_opinion_on_sustainability_agreement_french_wine_sector_nl.pdf ("Wijnsector in Occitanië").

moet dan niet worden onderzocht of aan de voorwaarden van artikel 210 bis van de GMO-Verordening is voldaan.⁵⁴ De volgende secties gaan er dus vanuit dat de betrokken overeenkomst ten minste één bepaling bevat die ertoe kan strekken of ten gevolge heeft dat de mededinging wordt beperkt. Verder is artikel 210 bis van de GMO-Verordening alleen van toepassing op overeenkomsten die binnen de EU worden uitgevoerd.⁵⁵

II.1 De overeenkomst omvat ten minste één producent van landbouwproducten

31. Artikel 210 bis van de GMO-Verordening is van toepassing op “overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen van producenten van landbouwproducten die verband houden met de productie van of de handel in landbouwproducten”. In de praktijk moeten ondernemingen die voor de vrijstelling in aanmerking willen komen, ervoor zorgen dat de betrokken samenwerking i) een overeenkomst, besluit of onderling afgestemde feitelijke gedraging vormt, en ii) dat ten minste één producent van landbouwproducten daaraan deelneemt.

- ***Een overeenkomst, besluit of onderling afgestemde feitelijke gedraging***

32. Het begrip overeenkomst, besluit of onderling afgestemde feitelijke gedraging wordt in het mededingingsrecht ruim uitgelegd.⁵⁶ Om voor de vrijstelling van artikel 210 bis van de GMO-Verordening in aanmerking te komen, moet er sprake zijn van wilsovereenstemming tussen ten minste twee ondernemingen of ondernemersverenigingen met het oog op de toepassing van een duurzaamheidsnorm.

- ***Deelname van ten minste één producent van landbouwproducten***

33. Artikel 210 bis van de GMO-Verordening is alleen van toepassing op overeenkomsten waarbij ten minste één producent van landbouwproducten partij is.⁵⁷ Producenten zijn derhalve essentiële actoren voor de toepassing van artikel 210 bis van de GMO-Verordening. Om partij bij de overeenkomst te zijn, moet de producent betrokken zijn bij de onderhandelingen over, de goedkeuring en de toepassing van de desbetreffende duurzaamheidsnorm.⁵⁸ Mits één van de partijen daadwerkelijk een producent van landbouwproducten is,⁵⁹ is de vrijstelling van toepassing op de bilaterale, tripartite of meerpartijenovereenkomsten die zijn gesloten met andere producenten

⁵⁴ Zie met name richtsnoeren 210 bis, supra voetnoot 4, punten 67 e.v.

⁵⁵ Richtsnoeren 210 bis, supra voetnoot 4, punt 33. Het feit dat een producent buiten de EU is gevestigd, sluit de toepassing van artikel 210 bis van de GMO-Verordening niet uit indien wordt aangetoond dat de overeenkomst in de EU wordt uitgevoerd of waarschijnlijk een onmiddellijk, merkbaar en voorzienbaar effect op de mededinging op de interne markt zal hebben.

⁵⁶ Zie met name de punten 24 tot en met 26 van richtsnoeren 210 bis, supra voetnoot 4.

⁵⁷ Het begrip producent omvat producenten van landbouwproducten als omschreven in bijlage I VWEU en nader omschreven in bijlage I bij de GMO-Verordening, a) granen; rijst; suiker; gedroogde voedergewassen; zaden; hop; olijfolie en tafelolijven; vlas en hennep; groenten en fruit; verwerkte producten op basis van groenten en fruit; bananen; wijn; levende planten en producten van de bloementeelt; tabak; rundvlees; melk en zuivelproducten; varkensvlees; schapen- en geitenvlees; eieren; vlees van pluimvee; ethylalcohol uit landbouwproducten; producten van de bijenteelt; zijderupsen; en (x) andere producten. We wijzen erop dat de GMO-Verordening niet van toepassing is op visserij- en aquacultuurproducten.

⁵⁸ In haar advies over de wijnsector in Occitanië (reeds aangehaald voetnoot 53, punt 23) heeft de Commissie met name geoordeeld dat de wijnproducenten (i) partij waren bij de litigieuze overeenkomsten en (ii) betrokken waren bij de onderhandelingen over, de vaststelling en de uitvoering van die overeenkomsten. De andere partijen bij de overeenkomst zijn de regionale verenigingen van kopers van de betrokken wijn.

⁵⁹ Deze voorwaarde belet natuurlijk niet dat andere producenten zich in een later stadium bij het initiatief aansluiten.

(horizontale overeenkomsten) of met één of meer marktdeelnemers die actief⁶⁰ zijn op andere niveaus van de voedselwaardeketen (verticale overeenkomsten).

II.2 Het doel van de overeenkomst is de uitvoering van een duurzaamheidsnorm die verder gaat dan de bestaande wettelijke vereisten

34. Artikel 210 bis van de GMO-Verordening heeft alleen betrekking op overeenkomsten die *“tot doel hebben een duurzaamheidsnorm toe te passen die verder gaat dan hetgeen door het Unierecht of het nationale recht is voorgeschreven”*. Daarom moet worden nagegaan of de overeenkomst i) gericht is op een duurzaamheidsnorm en ii) de duurzaamheidsnorm verder gaat dan de bestaande dwingende vereisten.

- ***Een duurzaamheidsnorm***

35. In artikel 210 bis, lid 3, van de GMO-Verordening wordt het begrip duurzaamheidsnorm gedefinieerd als een norm die tot doel heeft bij te dragen tot een of meer van de volgende doelstellingen:

- milieudoelstellingen;⁶¹
- de productie van landbouwproducten met behulp van methoden die het gebruik van pesticiden verminderen en de risico's van dit gebruik beheersen, of het gevaar op antimicrobiële resistentie in de landbouwproductie verminderen; en
- gezondheid en welzijn van dieren.

36. Het begrip duurzaamheidsnorm in artikel 210 bis van de GMO-Verordening is daarom enger dan het begrip duurzaamheidsovereenkomst in de horizontale richtsnoeren. De vrijstelling op grond van artikel 210 bis van de GMO-Verordening heeft met name geen betrekking op overeenkomsten die gericht zijn op sociale⁶² of economische duurzaamheidsdoelstellingen.⁶³ Deze overeenkomsten moeten worden beoordeeld aan de hand van de regels die in deel I worden uiteengezet.

37. Bovendien moet de toepassing van de duurzaamheidsnorm tastbare en meetbare resultaten opleveren of op zijn minst waarneembare en beschrijvende resultaten.

⁶⁰ De Commissie maakt met name een onderscheid tussen marktdeelnemers die actief zijn in de landbouwproductie (bv. zaadleveranciers of pesticiden), de verwerking (waarbij landbouwproducten worden gebruikt voor de productie van producten die niet onder bijlage I VWEU vallen) en de afzet (met inbegrip van distributeurs).

⁶¹ Dit omvat onder meer matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering, duurzaam gebruik en bescherming van landschappen, water en bodem, transitie naar een circulaire economie, met inbegrip van vermindering van voedselverspilling, preventie en bestrijding van verontreiniging (atmosferische en plastic verontreiniging), verbetering van de luchtkwaliteit, vermindering van broeikasgasemissies en bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen (met inbegrip van het vergroten van de bodembiodiversiteit, het verbeteren van de bodemsamenstelling en maritieme bescherming).

⁶² Bijvoorbeeld overeenkomsten om de arbeidsomstandigheden van werknemers in de landbouw te verbeteren of de toegang tot gezonde en voedzame voeding voor consumenten.

⁶³ Bijvoorbeeld, het Bundeskartellamt (“BkartA”) weigerde eerder een initiatief goed te keuren op grond dat niet was aangetoond dat de voorgestelde overeenkomst voldoende verband hield met een duurzaamheidsnorm, en met name dat het waarborgen van voldoende inkomen voor landbouwers niet rechtstreeks bijdroeg aan de bescherming van het milieu, de vermindering van het gebruik van pesticiden of het dierenwelzijn. Zie zaak B2-87/21, Zuivelproductie, 8 maart 2022, beschikbaar op: <https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Entscheidung/DE/Fallberichte/Kartellverbot/2022/B2-87-21.pdf?blob=publicationFile&v=2>.

- **Die verder gaat dan de wettelijke eisen**

38. De duurzaamheidsvereenkomst moet duurzaamheidseisen opleggen die verder gaan dan wat door een bestaande dwingende norm wordt vereist. Er moeten twee situaties worden onderscheiden:

- Er zijn geen dwingende regels op lokaal, nationaal of Europees niveau: een overeenkomst waarbij duurzaamheidseisen worden ingevoerd wanneer er nog geen norm bestaat, kan in aanmerking komen voor de vrijstelling van artikel 210 bis van de GMO-Verordening. Hetzelfde geldt wanneer er vereisten bestaan, maar i) die nog niet van kracht zijn,⁶⁴ of ii) alleen bindend zijn voor staten en niet voor individuele ondernemingen. Een overeenkomst waarbij de partijen streven naar naleving van een bestaande maar niet-verplichte duurzaamheidsnorm, zoals biologische landbouwnormen, voldoet ook aan deze voorwaarden.⁶⁵
- Er is een dwingende regel op lokaal, nationaal of Europees niveau: om voor de vrijstelling in aanmerking te komen, moeten in de overeenkomst eisen zijn opgenomen die verder gaan dan de meest dwingende norm die van toepassing is op de producten waarop de overeenkomst betrekking heeft.⁶⁶

II.3 De overeenkomst en de concurrentiebeperkingen zijn onmisbaar voor de toepassing van de duurzaamheidsnorm

39. De vrijstelling waarin artikel 210 bis van de GMO-Verordening voorziet, is alleen van toepassing op mededingingsbeperkingen die onmisbaar zijn voor de toepassing van de betrokken duurzaamheidsnorm.

40. De analyse van de onmisbaarheid van mededingingsbeperkingen wordt op twee niveaus uitgevoerd: (i) op het niveau van de overeenkomst als zodanig, enerzijds, en (ii) op het niveau van elke mededingingsbeperking, anderzijds.

II.3.1 Is de duurzaamheidsvereenkomst redelijkerwijs noodzakelijk om de nagestreefde duurzaamheidsnorm ten uitvoer te leggen?

41. De eerste vraag is of de overeenkomst daadwerkelijk toelaat dat de duurzaamheidsnorm wordt toegepast. Indien dit het geval is, moeten de partijen nagaan of het noodzakelijk is om samen te werken via een overeenkomst om een dergelijke duurzaamheidsnorm toe te passen, dan wel of zij hetzelfde resultaat kunnen bereiken door middel van individuele acties.⁶⁷ Collectieve actie kan bijvoorbeeld onontbeerlijk zijn wanneer de duurzaamheidsnorm (i) investeringen oplegt die producenten niet alleen kunnen dragen, (ii) het delen van complementaire ervaring of kennis vereist die de producenten niet gemakkelijk zelf kunnen verwerven zonder aanzienlijke tijdsinvesteringen en kosten, of (iii) aanzienlijke schaalvoordelen mogelijk maakt. Samenwerking kan ook onontbeerlijk zijn

⁶⁴ Daarbij moet wel worden opgemerkt dat de vrijstelling slechts van toepassing zal zijn zolang deze regels niet verplicht worden.

⁶⁵ Zie bv. Commissie, Wijnsector in Occitanië, supra voetnoot 53 punten 30-42.

⁶⁶ Indien een duurzaamheidsvereenkomst betrekking heeft op meer dan één regio of plaats, elk met verschillende dwingende normen, moet de norm in het kader van de duurzaamheidsvereenkomst hoger zijn dan de toepasselijke norm van de regio of plaats waar de onder de overeenkomst vallende productie of handel plaatsvindt.

⁶⁷ Richtsnoeren 210 bis, punt 5.3.1, supra voetnoot 4.

om de nadelen te voorkomen die de eerste speler ondervindt bij de invoering van de norm ("first-mover-nadeel"). Tot slot kan een duurzaamheidsovereenkomst als onontbeerlijk worden beschouwd als zij de toepassing van een duurzaamheidsnorm sneller, goedkoper en met minder inspanning mogelijk maakt dan een individuele aanpak. Als samenwerking noodzakelijk is, moeten de partijen ook nagaan of hetzelfde resultaat kan worden bereikt door samenwerking met andere spelers, bijvoorbeeld met een leverancier in plaats van een concurrent.⁶⁸

42. De partijen bij de overeenkomst moeten ook onderzoeken of de verschillende bepalingen van de overeenkomst noodzakelijk zijn voor de toepassing van de duurzaamheidsnorm. Daartoe moet worden vastgesteld welke moeilijkheden zich bij de toepassing van de norm hebben voorgedaan, welke bepalingen van de overeenkomst bedoeld zijn om elk van deze moeilijkheden te verhelpen en welke alternatieve maatregelen het mogelijk maken hetzelfde resultaat te bereiken.⁶⁹ Indien meerdere maatregelen geschikt zijn om het vastgestelde probleem op te lossen, is deze die het minst de mededinging beperkt, de onmisbare maatregel.⁷⁰

Praktijkcasus. Op 15 juli 2025 heeft de Commissie op verzoek van de "Vignerons Coopérateurs de France" een eerste advies uitgebracht over de verenigbaarheid van een duurzaamheidsovereenkomst met artikel 210 bis van de GMO-Verordening. Deze overeenkomst betreft de vaststelling van indicatieve prijzen voor in de Franse regio Occitanië geproduceerde wijn volgens de normen die van toepassing zijn op biologische wijnen en wijnen met een "hoge milieuwaarde" ("haute valeur environnementale" of "HVE") en, die verder gaan dan de Europese en nationale wettelijke verplichtingen die van toepassing zijn op de sector. Concreet gaat het om een overeenkomst tussen wijnproducenten die aan deze normen voldoen, enerzijds, en regionale verenigingen van wijnhandelaren, anderzijds, om richtprijzen voor de verkoop van onverpakte wijn vast te stellen, zodat de marktdeelnemers deze prijzen in het kader van hun individuele transacties kunnen raadplegen. Het doel ervan is de betrokken producenten ertoe aan te zetten hun duurzame productiepraktijken te handhaven, ondanks de extra kosten die daarmee gepaard gaan en die de afgelopen jaren aanzienlijk zijn gestegen als gevolg van de inflatie.

In haar advies wijst de Commissie op twee belangrijke problemen bij de uitvoering van de productie van biologische wijn en HVE: i) de onmogelijkheid voor de partijen om groothandelsprijzen te verkrijgen die voldoende rendement mogelijk maken om te blijven produceren in overeenstemming met HVE- en biologische normen; en ii) het gebrek aan informatie voor de consument over de toegevoegde waarde van dergelijke producten en de kosten in verband met de productie ervan. In haar analyse van de noodzaak van de beoogde samenwerking en de verschillende bepalingen ervan maakt de Commissie een vergelijking met verschillende alternatieve mechanismen, zoals i) de vaststelling van minimum-aankoopquota of aankoopexclusiviteit, ii) de beperking van de productie, iii) een promotiecampagne om het bewustzijn van de consument te vergroten, en iv) een

⁶⁸ Richtsnoeren 210 bis, punt 133, supra voetnoot 4.

⁶⁹ Richtsnoeren 210 bis, punt 5.3.2, supra voetnoot 4.

⁷⁰ Als een samenwerking op het gebied van duurzaamheid bijvoorbeeld kan worden gecoördineerd door een onafhankelijke derde partij of door een marktdeelnemer die concurreert met de andere partijen bij het initiatief, wordt de tweede optie waarschijnlijk niet als onmisbaar beschouwd in de zin van artikel 210 bis van de GMO-Verordening. Zie bijvoorbeeld AdIC, Informal Guidelines No 25-DD-01 of 29 January 2025 on the creation of a system for the collective management of the additional costs and risks associated with the agro-ecological transition, beschikbaar op: <https://www.autoritedelaconurrence.fr/sites/default/files/2025-02/25-DD-01.pdf> ("Agro-ecologische transitie"), punt 94.

prijsovereenkomst of minimumverbintenis in termen van inkopersprijzen voor producenten. Uiteindelijk concludeert de Commissie dat de beoogde prijsovereenkomst in dit geval de meest geschikte en doeltreffende manier is om de duurzaamheidsnormen in kwestie te bereiken en te handhaven, en stelt zij voor deze overeenkomst in de toekomst te versterken door middel van een bewustmakingscampagne voor de consument.

II.3.2 Zijn de mededingingsbeperkingen individueel noodzakelijk om de duurzaamheidsnorm toe te passen?

43. In deze tweede stap moeten de partijen onderzoeken of elke beperking van de mededinging in de duurzaamheidsovereenkomst de minst beperkende optie is om de toepassing van de betrokken norm mogelijk te maken. Bij deze analyse moet rekening worden gehouden met de aard en de intensiteit van de beperking.

44. Bij de beoordeling van de aard van een beperking moet rekening worden gehouden met: i) de wijze waarop een specifieke mededingingsparameter door een individuele bepaling wordt beperkt; en ii) het mogelijke bestaan van een realistisch gezien minder beperkend alternatief voor die bepaling. Partijen bij een duurzaamheidsovereenkomst moeten de beperking kiezen die het minst negatieve effect op de mededinging heeft waarbij het mogelijk blijft de duurzaamheidsnorm toe te passen.⁷¹

Praktijkcasus. In het advies over de wijnsector in Occitanië had de overeenkomst betrekking op de vaststelling van richtprijzen. De Commissie was van mening dat de overeenkomst drie soorten mededingingsbeperkingen met zich meebracht: i) een prijsbeperking als gevolg van de gezamenlijke vaststelling tussen producenten en met handelaren van gemeenschappelijke indicatoren; ii) een uitwisseling van commercieel gevoelige informatie in het kader van de vaststelling van de betrokken indicatoren, die zou kunnen leiden tot inflatie van het niveau van de indicatoren; en iii) een mogelijke vermindering van de wijnproductie ten opzichte van de opbrengsten van de conventionele productie.

In haar analyse onderzocht de Commissie of de betrokken mededingingsbeperkingen noodzakelijk waren om wijnbouwers in staat te stellen te (blijven) produceren overeenkomstig de normen die van toepassing zijn op biologische wijnen en HVE-wijnen. Wat de aard van de betrokken beperkingen betreft, heeft de Commissie verschillende realistische alternatieven onderzocht voor de vaststelling van de richtprijzen, namelijk de vaststelling van de totale verkoopprijs, de vaststelling van een minimumprijs of de invoering van een premie ten opzichte van de marktprijs van conventionele wijn. De Commissie concludeerde dat de eerste twee alternatieven restrictiever waren dan de invoering van richtprijzen, en dat een premie moeilijk te berekenen zou zijn gezien de volledig verschillende productiemethoden van biologische en HVE-wijnen in vergelijking met conventionele wijn, afgezien nog van het feit dat deze premie mogelijk restrictiever zou kunnen zijn. Bijgevolg werden de mededingingsbeperkingen die voortvloeien uit de vaststelling van de richtprijzen, noodzakelijk geacht.

45. Het bepalen van de intensiteit van een beperking omvat een beoordeling van het kwantitatieve niveau van de beperking op de prijs, de productie en, desgevallend, de kwaliteit, de keuze en

⁷¹ Richtsnoeren 210 bis, punt 5.4.1, supra voetnoot 4. Zie ook AdIC, Agroecological Transition, Ibid. voetnoot 70, punt 160, waarin wordt gesteld dat de betaling van een premie die losstaat van de betaalde prijs, waarover de deelnemers vrijelijk hebben onderhandeld, eerder voldoet aan de voorwaarde van onmisbaarheid van artikel 210 bis van de GMO-Verordening.

innovatie, alsook van de duur van de beperking.⁷² Het begrip “kwantitatief niveau van de beperking” heeft betrekking op de mate waarin de betrokken beperking de relevante mededingingsparameters kan beïnvloeden. De kwantitatieve omvang van een beperking is onontbeerlijk als een beperking op een lager niveau het minder waarschijnlijk zou maken dat de partijen aan de duurzaamheidsnorm voldoen.

46. Bij de beoordeling van de duur van de beperking gaat het om de vraag of de kans dat aan de duurzaamheidsnorm wordt voldaan, kleiner wordt als de beperking een kortere duur heeft. . Als de kosten voor het implementeren van de duurzaamheidsnorm gedurende de hele implementatieperiode worden gedragen, kan het noodzakelijk zijn dat de beperking gedurende de hele looptijd van de duurzaamheidsnorm wordt toegepast. Als er daarentegen slechts een eenmalige investering nodig is om aan een duurzaamheidsnorm te voldoen, kan de beperking desgevallend alleen nodig zijn gedurende de termijn die nodig is om de geïnvesteerde middelen terug te verdienen, en dient de beperking zich tot die duur te begrenzen.⁷³

Voorbeeld. In het advies over de wijnsector in Occitanië had de geanalyseerde overeenkomst betrekking op prijsindicatoren. Bij haar beoordeling van de onmisbaarheid van de intensiteit van de uit die overeenkomst voortvloeiende mededingingsbeperkingen heeft de Commissie onderzocht of de in het kader van de overeenkomst vastgestelde richtprijzen een correcte weerspiegeling vormden van i) de raming van de gemaakte kosten en het inkomensverlies in verband met de productie van biologische en HVE-wijn; ii) de mate van zekerheid dat de gemaakte kosten en de verwachte gedeerde inkomsten gerealiseerd zullen worden; en iii) het waarschijnlijke rendement van investeringen in alternatieve oplossingen, in aanmerking nemend dat in dit geval een premie van 20 % van de totale kosten en de gemiddelde inkomstenverliezen in verband met de biologische en HVE-productie als onmisbaar kon worden beschouwd voor de toepassing van de duurzaamheidsnorm. Na haar analyse concludeerde de Commissie dat de intensiteit van de uit de overeenkomst voortvloeiende beperkingen onontbeerlijk was. Met name werd de rentabiliteitspremie noodzakelijk geacht gezien het aanzienlijke risico dat wijnbouwers zouden afzien van de betrokken normen. De wijnproducenten hebben zich overigens ertoe verbonden een reeks maatregelen uit te voeren om de uitwisseling van gevoelige commerciële informatie tussen henzelf en met handelaren te kaderen.

Wat de duur van de overeenkomst en de daaruit voortvloeiende beperkingen van de mededinging betreft, was de Commissie van mening dat een periode van twee jaar als onmisbaar kon worden beschouwd om ervoor te zorgen “*dat producenten van wijn met een hoge milieuwaaarde en biologische wijn hun activiteiten niet staken totdat de vraag van de consument naar dit soort producten na het einde van de inflatieperiode en de algehele vermindering van de wijnproductiecapaciteit als gevolg van [een overheidsprogramma] weer op een normaal niveau komt*”.⁷⁴ De noodzaak van een eventuele verlenging moet echter van tevoren opnieuw worden beoordeeld.

⁷² Richtsnoeren 210 bis, punt 5.4.2, supra voetnoot 4.

⁷³ Richtsnoeren 210 bis, punt 129, supra voetnoot 4.

⁷⁴ Commissie, Wijnsector in Occitanië, supra voetnoot 53, punt 80, vrije vertaling.

II.4 Regelmatige herbeoordeling

47. De vrijstelling van artikel 210 bis van de GMO-Verordening is slechts van toepassing zolang aan alle voorwaarden ervan is voldaan. De partijen zijn er daarom toe gehouden zich er op regelmatige wijze van te verzekeren dat hun overeenkomst nog steeds onder de vrijstelling valt. De partijen moeten met name verifiëren i) of er geen wijzigingen in de wet of de regelgeving werden aangebracht die de toepasselijke duurzaamheidsvereisten zouden hebben verhoogd tot een niveau dat gelijk is aan of hoger is dan het niveau waarin de overeenkomst voorziet, en ii) dat er zich tussentijds geen materiële wijzigingen hebben voorgedaan in omstandigheden die van invloed zijn op de onmisbaarheid van de overeenkomst, de bepalingen ervan en de daaruit voortvloeiende mededingingsbeperkingen.

48. Indien niet langer aan een of meer van de voorwaarden van de vrijstelling is voldaan, kunnen de partijen hun overeenkomst beëindigen of wijzigen om deze opnieuw verenigbaar te maken met artikel 210 bis van de GMO-Verordening. Bij wijze van uitzondering kunnen de partijen, indien investeringen zijn gedaan op het ogenblik dat aan de voorwaarden voor vrijstelling was voldaan, hun overeenkomst handhaven gedurende de tijd die nodig is om alle kosten te dekken die zij hebben gemaakt bij de ontwikkeling of uitvoering van de betrokken duurzaamheidsnorm.⁷⁵

II.5 Vrijwaringsmechanisme

49. De BMA en de Commissie kunnen optreden tegen een duurzaamheidsovereenkomst die binnen het toepassingsgebied van artikel 210 bis van de GMO-Verordening valt om i) te voorkomen dat alle mededinging wordt uitgeschakeld of ii) indien de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Europese Unie (zoals uiteengezet in artikel 39 VWEU) in het gedrang komen.⁷⁶ Deze mogelijkheid bestaat dus zelfs als aan de voorwaarden voor vrijstelling is voldaan. Deze interventie kan aanleiding geven tot een besluit tot intrekking van het voordeel van de vrijstelling, zo nodig met verbintenissen (beëindiging, wijziging, enz.). Anderzijds kan een dergelijke interventie – en eventuele sancties – alleen gelden voor de toekomst, dat wil zeggen voor de toekomstige gevolgen van de betrokken overeenkomst.

50. Deze mogelijkheid is echter onderworpen aan strikte voorwaarden en zal alleen in uitzonderlijke gevallen worden gebruikt. In navolging van de Commissie, is de BMA van mening dat de mededinging kan worden uitgeschakeld als een duurzaamheidsovereenkomst leidt tot de uitsluiting van concurrerende producten of soortgelijke producten die aan een aanzienlijk deel van de vraag van de consument kunnen voldoen.⁷⁷ De analyse moet geval per geval worden uitgevoerd, waarbij onder meer wordt nagegaan of de eventueel uitgesloten producten van de markt zijn verdwenen doordat de vraag zich heeft verlegd naar duurzamere producten, dan wel of hun uitsluiting een aanzienlijke niet-ingevulde vraag laat bestaan.

⁷⁵ Richtsnoeren 210 bis, punt 153, supra voetnoot 4.

⁷⁶ Artikel 39, lid 1 VWEU: Het gemeenschappelijk landbouwbeleid heeft ten doel: a) de productiviteit van de landbouw te doen toenemen door de technische vooruitgang te bevorderen en door zowel de rationele ontwikkeling van de landbouwproductie als een optimaal gebruik van de productiefactoren, met name de arbeidskrachten, te verzekeren; b) aldus de landbouwbevolking een redelijke levensstandaard te verzekeren, met name door de verhoging van het hoofdelijk inkomen van hen die in de landbouw werkzaam zijn; c) de markten te stabiliseren; d) de voorziening veilig te stellen; e) redelijke prijzen bij de levering aan verbruikers te verzekeren.

⁷⁷ Richtsnoeren 210 bis, punten 184 e.v., supra voetnoot 4.

51. Wat de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Unie (zoals uiteengezet in artikel 39 VWEU) betreft, kan alleen een significant effect op één of meer van deze doelstellingen⁷⁸ een interventie rechtvaardigen.

III. Verzoek om een informeel advies over duurzaamheids-overeenkomsten

52. De toepassing van het mededingingsrecht is gebaseerd op het beginsel van de zelfbeoordeling door ondernemingen en ondernemersverenigingen van de verenigbaarheid van hun commerciële overeenkomsten en praktijken met de toepasselijke regels. Deze richtsnoeren zijn, samen met de horizontale richtsnoeren en de richtsnoeren 210 bis van de Commissie, bedoeld om ondernemingen hierbij te helpen.

53. De BMA is zich ervan bewust dat er in de praktijk onzekerheden kunnen blijven bestaan en is bereid om ondernemingen en beroepsverenigingen informeel advies te verstrekken over de verenigbaarheid van hun duurzaamheidsovereenkomsten met het mededingingsrecht. Het is echter aan de ondernemingen om regelmatig te beoordelen of de gewijzigde omstandigheden de geldigheid van dit advies in vraag stellen, of aan de BMA moeten worden meegedeeld. In de volgende paragrafen wordt een beschrijving gegeven van de twee beschikbare opties en hun modaliteiten.

54. Een verzoek om een informeel advies over een duurzaamheidsovereenkomst kan door een onderneming of ondernemersvereniging of, in het geval van artikel 210 bis van de GMO-Verordening, door een producent, PO of BO, of zijn vertegenwoordiger (hierna “**de verzoeker**”) worden ingediend op het volgende e-mailadres: Sustainability@bma-abc.be, met vermelding van de gekozen optie. Vanuit een efficiëntieoogpunt kan de verzoeker vooraf via hetzelfde kanaal contact opnemen met de BMA om de relevantie van een verzoek om een informeel advies te beoordelen, alsook de voortgangsfase van het project waarin een dergelijk verzoek passend zou zijn, en om de meest geschikte optie te bespreken.

55. De BMA herinnert eraan dat ondernemingen ook formele adviezen aan de Commissie kunnen vragen over de verenigbaarheid van hun overeenkomsten met de landbouwvrijstellingen en,⁷⁹ meer in het algemeen, informele adviezen over de verenigbaarheid van hun duurzaamheidsovereenkomsten met de mededingingsregels.⁸⁰

III.1.1 Verzoek om een informele zienswijze van de voorzitter

56. Krachtens artikel IV.19, § 1, 5° WER kan de voorzitter van de BMA “informele zienswijzen” formuleren over de toepassing van de mededingingsregels op een voorgenomen praktijk. De voorwaarden en modaliteiten voor de indiening van de verzoeken en het afleveren van deze

⁷⁸ Richtsnoeren 210 bis, punten 176 e.v., supra voetnoot 4

⁷⁹ Met name op basis van artikel 209, lid 2, artikel 210, lid 2, en artikel 210 bis, lid 6, van de GMO-Verordening.

⁸⁰ Zie met name de mededeling van de Commissie over informele richtsnoeren voor de toepassing van de artikelen 101 en 102 VWEU op nieuwe of onopgeloste kwesties in individuele gevallen, C(2022) 6925 final, die hier beschikbaar is: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/aa6057d9-c027-4a24-97e2-2120c13e3003_nl.

zienswijzen zijn opgenomen in een mededeling van 6 mei 2020 over de informele zienswijzen van de voorzitter van de BMA.⁸¹

57. Volgens deze mededeling moet het verzoek, om het voorwerp te zijn van een informele zienswijze van de voorzitter, betrekking hebben op: (i) een overeenkomst die nog niet is gesloten, of waaraan minstens nog geen uitvoering is gegeven, en voldoende concreet is; ii) een situatie die niet het voorwerp is van een zaak bij het auditoraat, het Mededingingscollege, de Commissie of de Belgische of EU-rechtbanken; iii) een nieuwe rechtsvraag die nog niet in de Belgische of Europese praktijk of wetgeving is behandeld; en iv) een kwestie van voldoende groot economisch of maatschappelijk belang. Aan deze laatste voorwaarde wordt geacht te zijn voldaan met betrekking tot duurzaamheidsovereenkomsten.

58. In de praktijk neemt de informele zienswijze van de voorzitter de vorm aan van een brief aan de verzoeker(s), die in beginsel op de website van de BMA wordt gepubliceerd in een versie waaruit bedrijfsgeheimen en andere vertrouwelijke informatie zijn verwijderd. Aangezien de voorzitter geen onderzoeksbevoegdheid heeft, kan diens zienswijze alleen worden gegeven op grond van de door de verzoeker(s) verstrekte informatie. Bovendien verhindert het geven van een informele zienswijze door de voorzitter niet dat de auditeur-generaal nadien een onderzoek opent wanneer de omstandigheden dit rechtvaardigen, bijvoorbeeld in geval van een klacht, of indien de feiten die in het informeel advies werden voorgesteld onjuist of onvolledig waren.

III.1.2 Verzoek om een informeel advies van het auditoraat

59. Een informeel verzoek om advies kan ook worden gericht aan het auditoraat van de BMA, dat het zal behandelen op basis van een opportuiniteitsafweging die inherent verbonden is aan zijn onderzoeksfunctie. De verzoeken die gericht worden aan het auditoraat zijn niet onderworpen aan bijzondere voorwaarden. Zij kunnen dus betrekking hebben op een reeds gesloten of uitgevoerde overeenkomst en op vragen die reeds eerder zijn behandeld, ongeacht het gewicht van de betrokken belangen.

60. Afhankelijk van het geval en de behoeften van de verzoeker kan het auditoraat zijn oordeel mondeling, per e-mail of per brief geven. Het auditoraat zal het verzoek behandelen op basis van de door de verzoeker verstrekte informatie, maar kan ook rekening houden met alle relevante openbare informatie en, indien opportuun, voorafgaandelijk onderzoeksmaatregelen treffen om de informatie te verzamelen die nodig is voor het onderzoek van het verzoek.⁸² De adviezen van het auditoraat worden in beginsel niet gepubliceerd, maar kunnen met instemming van de verzoeker het voorwerp zijn van een mededeling, met name door middel van een persbericht.⁸³

⁸¹ Mededeling van de BMA betreffende de informele zienswijzen van de voorzitter van de Belgische Mededingingsautoriteit, 25 mei 2020, C – 2020/20872, hier beschikbaar: https://www.abc-bma.be/sites/default/files/content/download/files/20200525_informele_zienswijzen_points_de_vue_informels.pdf.

⁸² Op grond van artikel IV.40 van het WER kan het auditoraat bijvoorbeeld verzoeken om inlichtingen sturen aan ondernemingen, ondernemersverenigingen en natuurlijke personen, ook vóórdat een formele onderzoeksprocedure wordt ingeleid.

⁸³ De informele adviezen van het auditoraat en de onderliggende informatie kunnen ook op vertrouwelijke basis worden gedeeld met andere mededingingsautoriteiten van de EU binnen het Europees netwerk van mededingingsautoriteiten. Als de verzoeker een dergelijke uitwisseling – of het delen van bepaalde informatie – wil voorkomen, is het aan hem om het auditoraat daarvan in kennis te stellen dat dan in alle vrijheid zal beoordelen of het passend is het verzoek in te willigen.

61. Een informeel advies heeft als enig doel de verzoeker(s) bij te staan bij de zelfbeoordeling van zijn/hun duurzaamheidsovereenkomst(en). Het gaat om een voorlopige beoordeling van de voorgelegde feiten die geen rechten of verplichtingen creëert voor de verzoeker of een derde partij. Met betrekking tot duurzaamheidsovereenkomsten verbindt het auditoraat zich er niettemin toe om geen onderzoek te openen als bedoeld in artikel IV.39 WER ten aanzien van de verzoeker(s) – en andere relevante actoren voor zover gespecificeerd in het informeel advies – wanneer zij i) hun samenwerkingsovereenkomst op volledige en transparante wijze aan het auditoraat voor advies hebben voorgelegd; en ii) deze overeenkomst ten uitvoer hebben gelegd in overeenstemming met de modaliteiten die met het auditoraat werden besproken en in het advies werden opgenomen, met inbegrip van alle wijzigingen waarom het auditoraat zou hebben gevraagd om de verenigbaarheid van de overeenkomst met het mededingingsrecht te waarborgen. Dit geldt ook voor de eventuele mededingingsversturende effecten die kunnen voortvloeien uit de betrokken duurzaamheidsovereenkomst in het jaar dat voorafgaat aan de voorlegging ervan aan het auditoraat.⁸⁴ Indien de overeenkomst waarover advies werd gegeven, uiteindelijk tot negatieve gevolgen voor de mededinging aanleiding geeft, behoudt het auditoraat zich het recht voor om zich bij de verzoeker te informeren over de noodzaak om de overeenkomst te wijzigen of te beëindigen, en om de vervolgingsprocedures in te leiden indien de aanvrager zich niet binnen een redelijke termijn aan zijn advies houdt.

III.1.3 Termijn voor onderzoek

62. De informele adviezen van de BMA worden tijdig uitgebracht, rekening houdend met de complexiteit van de aanvraag, de beschikbaarheid van relevante informatie, het aantal lopende zaken en de snelheid waarmee de verzoeker(s) (en in voorkomend geval derden) de vereiste informatie verstrekken.⁸⁵ In beginsel streeft de BMA ernaar binnen drie maanden na ontvangst van het verzoek een informele zienswijze of informeel advies te verstrekken over de voorgelegde duurzaamheidsovereenkomsten. Indien de overeenkomst op korte termijn moet worden uitgevoerd en de verzoeker de urgentie naar behoren motiveert, zal de BMA met deze tijdslijn rekening houden.

⁸⁴ Indien de BMA vervolgens van oordeel is dat de voorgelegde overeenkomst daadwerkelijk in overeenstemming is met het mededingingsrecht.

⁸⁵ De BMA behoudt zich het recht voor om niet te reageren op verzoeken die haar voor de hand liggend, absurd of onvoldoende gedetailleerd lijken, of die geen aanwijzingen bevatten dat de aanvrager heeft getracht een eerste zelfbeoordeling van de betrokken overeenkomst uit te voeren.

Bijlagen

Duurzaamheidsovereenkomsten – Schema

Overeenkomsten die de mededinging waarschijnlijk niet beperken

Overeenkomsten ter uitvoering van i) dwingende en ii) voldoende nauwkeurige en specifieke bepalingen van nationale of internationale overeenkomsten of wetgeving.

Overeenkomsten die alleen het interne gedrag van bedrijfspartijen regelen (met uitzondering van overeenkomsten over essentiële inputs of personele middelen)

Overeenkomsten voor het delen van informatie over de duurzaamheid van de praktijken van leveranciers of distributeurs, zonder enige verplichting of verbod op een commerciële relatie

Overeenkomsten om consumenten bewust te maken van de gevolgen van hun consumptiegewoonten, met uitzondering van copromotie/in een slecht daglicht stellen of beperkingen op individuele communicatie

Overeenkomsten voor duurzaamheidsnormen

- 1) Coördinatie van de doorberekening van kosten/prijsvaststelling van conforme producten
- 2) Uitsluiting van producenten van niet-conforme producten van de markt
- 3) Beperking van de technologische ontwikkeling

Informele veilige zone

Open en transparante ontwikkeling

+

Vrijwillige deelname

+

Alleen minimumeisen

+

Uitwisseling van informatie beperkt tot wat nodig is

+

Effectieve en niet-discriminerende toegang

+

Geen wezenlijke gevolgen voor de mededinging

Andere overeenkomsten

Analyse per geval van de gevolgen van de norm voor de mededinging (met inbegrip van het in aanmerking nemen van de concurrentie van andere normen)

Duurzaamheidsovereenkomsten die de mededinging beperken

- 1) Valse duurzaamheidsovereenkomsten (greenwashing)
- 2) Overeenkomsten die niet voldoen aan de voorwaarden van artikel 101, lid 3, VWEU /IV.1, lid 3, WER, of andere toepasselijke vrijstelling

Vrijstelling 101, lid 3, VWEU/IV.1, lid 3, WER

De overeenkomst levert objectieve, concrete en verifieerbare efficiëntiewinsten op

Elke beperking van de mededinging is van omnisbaar belang om efficiëntiewinsten te genereren

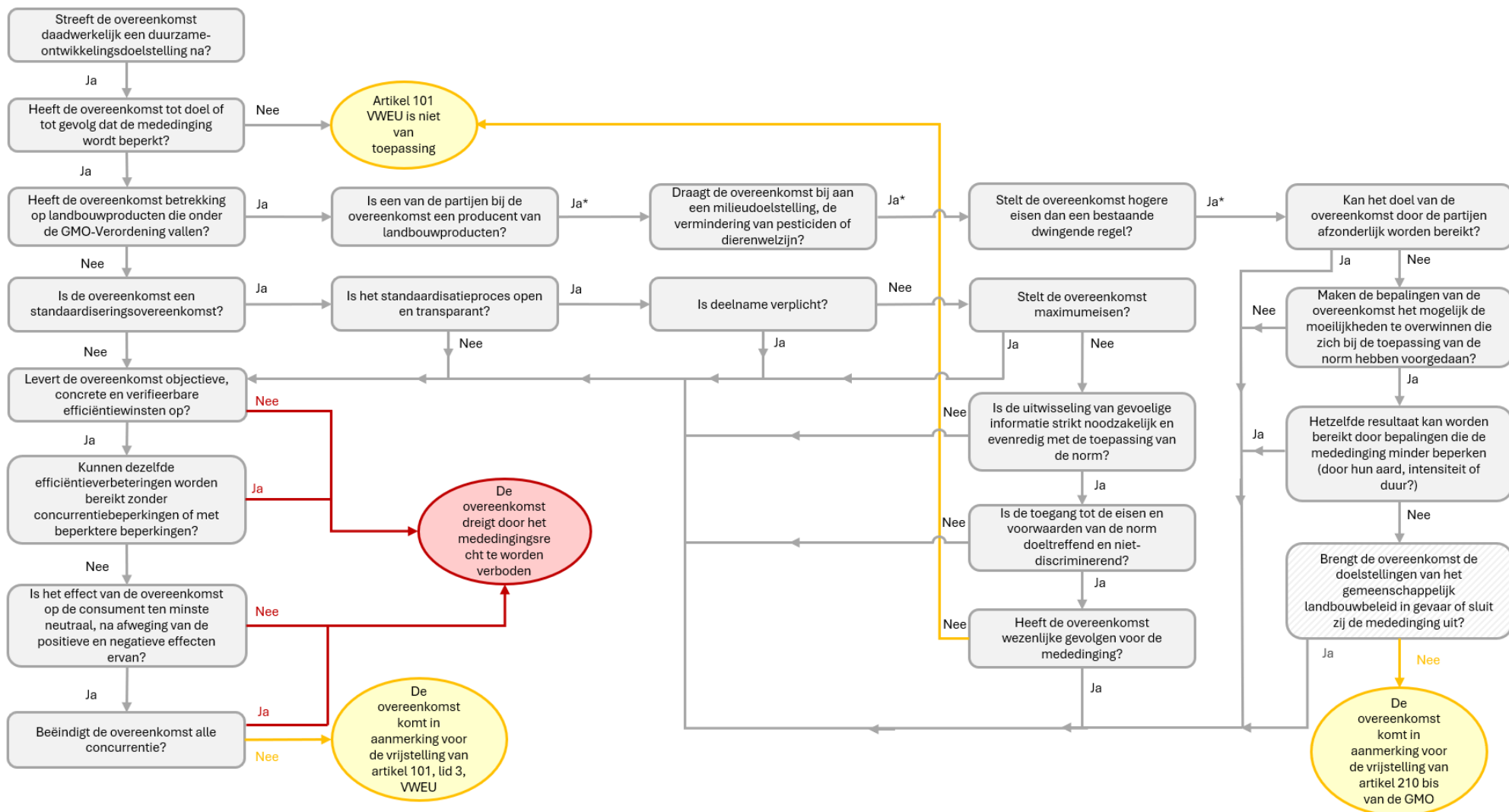
De gevolgen van de overeenkomst voor de consument zijn ten minste neutraal, na afweging van de voor- en nadelen.

De overeenkomst sluit niet alle concurrentie uit

Overeenkomsten die aan de voorwaarden van een groepsvrijstellingsverordening voldoen
Overeenkomsten die voldoen aan de voorwaarden van artikel 210 bis van de GMO Verordening

Duurzaamheidsovereenkomsten – Zelfbeoordelingsgids

Ja*: Als niet aan deze voorwaarde wordt voldaan, moet de overeenkomst worden geanalyseerd in het licht van de algemene regel (linkerkolom).